

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
YOSHLAR SIYOSATI VA SPORT VAZIRLIGI**

**JISMONIY TARBIYA VA SPORT BO‘YICHA
MUTAXASSISLARNI QAYTA TAYYORLASH VA MALAKASINI
OSHIRISH INSTITUTI**

2.1

**“JISMONIY TARBIYA VA SPORTDA
AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA
TEXNOLOGIYALARI”**

moduli bo‘yicha

**O‘QUV –USLUBIY
MAJMUA**

Jismoniy tarbiya instruktori
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari
jismoniy tarbiya instruktorlari

2024

Toshkent– 2024

Modulning o‘quv –uslubiy majmuasi O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi bilan 2023-yil 29-dekabrda kelishilgan holda O‘zbekiston Respublikasi Yoshlar siyosati va sport vazirligi tomonidan 2023-yil 29-dekabrda tasdiqlangan namunaviy o‘quv reja va o‘quv dasturga muvofiq ishlab chiqilgan

Tuzuvchi:

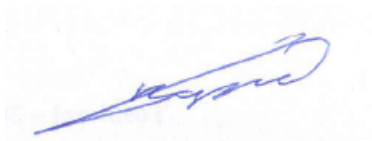
- A.A. Tolametov - Institutning “Pedagogika va psixologiya” kafedrasida professori v.b.
Q.Mamajonov - Farg‘ona filiali “Sport psixologiyasi, ijtimoiy-tabiiy fanlar” kafedrasida o‘qituvchisi

Taqrizchilar:

- A.Xaydarov - O‘zMU “Amaliy matematika va kompyuterli tahlil” kafedrasida, m-f.f.n., dotsent
R.Xudoyberdiyev - “Pedagogika va psixologiya” kafedrasida o‘qituvchisi

O‘quv –uslubiy majmua Jismoniy tarbiya va sport bo‘yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti “Pedagogika va psixologiya” kafedrasining 2024-yil 3-yanvarda o‘tkazilgan 1– sonli yig‘ilish bayoni bilan tasdiqqa tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri

J.A.Pulatov

MUNDARIJA

I.	Ishchi dastur	4
II.	Modulda foydalanilgan interfaol ta'lim metodlari.....	16
III.	Nazariy mashg'ulot materiallari	16
IV.	Amaliy mashg'ulotlar materiallar	25
V.	Sinov test savollari.....	60
VI	Glossariy	64
VII	Adabiyotlar ro'yxati	67

ISHCHI O‘QUV DASTURI

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
YOSHLAR SIYOSATI VA SPORT VAZIRLIGI**

**JISMONIY TARBIYA VA SPORT BO‘YICHA MUTAXASSISLARNI
QAYTA TAYYORLASH VA MALAKASINI OSHIRISH INSTITUTI**

**“Tasdiqlayman”
Institut rektori**

I. Tursunaliyev

2024-yil “ ” _____

**JISMONIY TARBIYA VA SPORTDA AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA
TEKNOLOGIYALARI**

moduli bo‘yicha

ISHCHI O‘QUV DASTURI

“Jismoniy tarbiya yo‘riqchisi”

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida faoliyat yuritayotgan
jismoniy tarbiya yo‘riqchilari malaka oshirish kursi uchun

Modulning ishchi o'quv dasturi O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi bilan 2023-yil 29-dekabrda kelishilgan holda O'zbekiston Respublikasi Yoshlar siyosati va sport vazirligi tomonidan 2023-yil 29-dekabrda tasdiqlangan namunaviy o'quv reja va o'quv dasturga muvofiq ishlab chiqilgan

Tuzuvchi:

- A.Tolametov** - "Pedagogika va psixologiya" kafedrasida professori v.b.
- Q.Mamajonov** - Farg'ona filiali "Sport psixologiyasi, ijtimoiy-tabiiy fanlar" kafedrasida o'qituvchisi

Taqrizchilar:

- A.Xaydarov** - O'zMU "Amaliy matematika va kompyuterli tahlil" kafedrasida, m-f.f.n., dotsent
- R.Xudoyberdiyev** - "Pedagogika va psixologiya" kafedrasida o'qituvchisi

Ishchi o'quv dasturi Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti "Pedagogika va psixologiya" kafedrasining 2024-yil 3-yanvarda o'tkazilgan 1 sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqqa tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri

J.A.Pulatov

Modulning maqsadi va vazifalari

Modulning maqsadi:

- Tinglovchilarni jismoniy tarbiya va sportda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining hozirgi jamiyatda tutgan o'rnini, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining tuzilishi, ishlash asoslarini, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining texnik va dasturiy ta'minotlar bilan tanishtirish, tizimli dasturiy ta'minot, amaliy dasturiy ta'minotlar, internet tarmog'i haqida bilimlarini takomillashtirish, ko'nikma va malakalarini shakllantirishdan iborat.

Modulning vazifalari:

- tinglovchilarda jismoniy tarbiya va sportda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va uning istiqbollari;
- internet va uning asosiy imkoniyatlarini;
- Ziyonet ta'lim portali asosiy maqsadi va imkoniyatlari, sport ta'lim resurslarini yaratish va joylashtirish hamda ta'lim portali doirasida yaratilgan loyihalarida unumli foydalanish;
- ta'lim oluvchilar tomonidan kasbiy vazifalarni bajarishda zarur bo'lgan axborotlarni izlash, saqlash, qayta ishlash va uzatishda axborot texnologiyalaridan foydalanish usullarini;
- jismoniy tarbiya mashg'ulotlari jarayoniga axborot texnologiyalarini joriy qilishning innovatsion usullari kabi bilim, ko'nikma va malakalarini takomillashtirishdan iborat.

Modul bo'yicha tinglovchilarning bilimi, ko'nikmasi, malakasi va kompetensiyalariga qo'yiladigan talablar

“Jismoniy tarbiya va sportda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari” modulini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida:

Tinglovchi:

- axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirish va qo'llash to'g'risidagi normativ-huquqiy hujjatlardan mehnat faoliyati davomida foydalanishni;
- amaliy dasturlar, internet resurslaridan amalda foydalana olishni;
- o'quv dasturining alohida mavzulari doirasida talab etiladigan va ta'lim maqsadlariga erishish uchun zarur bo'lgan hamda ta'lim jarayonini baholash haqida *bilishi* kerak.

Tinglovchi:

- kasbiy faoliyatida o'z tajribasini oshirish uchun mavjud manbalardan foydalanishda axborot texnologiyalari;
- kasbiy faoliyatda zamonaviy axborot texnologiyalar yordamida didaktik funksiyalarini aniqlay olish, ularni tegishli o'quv dasturlariga kirita olish *ko'nikmalariga* ega bo'lishi lozim.

Tinglovchi:

- jismoniy tarbiya mashg'ulotlari samaradorligini oshirishda ta'lim oluvchiga yangi metod va usulublarini joriy etishda yordam beradigan ta'lim resurslari va axborot texnologiyalarini tanlay olish hamda o'quv-me'yoriy hujjatlarda bayon etish;

- Internet resurslari, elektron pochta va qidiruv tizimlaridan foydalana olish kabi *malakalariga* ega bo'lishi zarur.

Tinglovchi:

- jismoniy tarbiya yo'nalishidagi ta'lim jarayonining takomillashtirishda qo'llaniladigan elektron ilovalar (jumladan, ta'lim oluvchilarning davomati, turli baholash natijalari bilan bog'liq dasturlar)dan foydalanish hamda tegishli hisobotlarni tayyorlash;

- malaka oshirish kursida o'zlashtirilgan bilim, ko'nikma va malakalardan kasbiy faoliyatda foydalanish **kompetensiyalariga ega bo'lishi lozim.**

**Modulning o'quv rejadagi
boshqa modullar bilan bog'liqligi va uzviyligi**

Modul mazmuni o'quv rejadagi, "Jismoniy tarbiya yo'riqchisining professional kompetentligi va mahorati" o'quv moduli bilan uzviy bog'langan holda pedagoglarning kasbiy-pedagogik tayyorgarlik darajasini orttirishga xizmat qiladi.

Modulning sport ta'limidagi o'rni

Modulni o'zlashtirish orqali tinglovchilar jismoniy tarbiya va sportda axborot-kommunikasion texnologiyalarini texnik vosita sifatida mashg'ulot jarayonida qo'llash imkoniyati mavjudligini hamda mashg'ulotda hamkor hisoblanishini, jismoniy tarbiya yo'riqchisiga yordam ko'rsata olishini shu bilan uni faol bo'lishga rag'batlantirishini va uning moslashuvchanligi, mashg'ulot jarayonini individuallashtirishga yordam berishiga doir kasbiy malakaga ega bo'ladilar.

Modul bo'yicha soatlar taqsimoti:

T/r	Modul mavzulari	Tinglovchining o'quv yuklamasi, soatlari					
		Hammasi	Auditoriya o'quv yuklamasi				Mustaqil tayyorgarli
			Jumladan				
			Jami	Nazariy	Amaliy mashg' ulot	Ko' chma mashg' ulot	
1.	Jismoniy tarbiya va sportda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari	2	2	2			
2.	Internet tarmog'i xizmatlari va ulardan foydalanish	2	2		2		
3.	Ziyonet ta'lim portali	2	2		2		
4.	Kasbiy faoliyatda zamonaviy axborot texnologiyalardan foydalanish	2	2		2		
	Jami:	8	8	2	6		

NAZARIY TA'LIM MAZMUNI

1-mavzu. Jismoniy tarbiya va sportda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari

Reja:

- 1.1. Axborot texnologiyalari tushunchasi
- 1.2. Jismoniy tarbiya va sportda axborot texnologiyalari qo'llash
- 1.3. Axborot xavfsizligi

Jismoniy tarbiya va sportda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari. Axborot texnologiyalari tushunchasi. Axborot xavfsizligi. Axborot xavfsizligining tashkiliy-ma'muriy ta'minoti. Raqamli iqtisodiyotning O'zbekistondagi holati va uning rivojlanish istiqbollari.

AMALIY MASHG'ULOTLAR MAZMUNI

2-mavzu. Internet tarmog'i xizmatlari va ulardan foydalanish

Reja:

- 2.1. O'zbekiston Respublikasi Hukumat portali
- 2.2. Davlat axborot resurslari va interaktiv xizmatlari
- 2.3. Internetdagi onlayn tizimlar va ulardan foydalanish

Internet va uning xizmatlari. Elektron pochta, ijtimoiy tarmoqlar va ulardan foydalanish. Davlat axborot resurslari va interaktiv xizmatlari. Ovozli bloknnot ilovasi.

3-mavzu. Ziyonet ta'lim portali

Reja:

- 3.1. Ziyonet ta'lim portali asosiy maqsadi va imkoniyatlari.
- 3.2. Ziyonet ta'lim portali sport ta'lim resurslarini yaratish va joylashtirish.
- 3.3. “uTube.uz”da jismoniy tarbiya va sportga oid resurslarini joylashtirish.
- 3.4. “Fikr.uz”da jismoniy tarbiya va sportga oid resurslarini joylashtirish.

ZiyoNET portalining resurslari: “Audiokitoblar”, “Kutubxona”, “Ta’limiy muassasalar”, “Usport.uz”- sportga oid yangiliklar sayti. Ziyonet ta'lim portali doirasida yaratilgan loyihalari “uTube.uz”- ta’limiy video portali. “Fikr.uz” — shaxsiy va jamoaviy bloglar sayti.

4-mavzu Kasbiy faoliyatda zamonaviy axborot texnologiyalardan foydalanish

Reja:

- 4.1. Kasbiy vazifalarni bajarishda zarur bo‘lgan axborotlarni izlash, saqlash, qayta ishlash va uzatish.
- 4.2. Jismoniy tarbiya va sportda telekommunikatsiya texnologiyalari.

Kasbiy faoliyatda zamonaviy axborot texnologiyalardan foydalanish. Kasbiy vazifalarni bajarishda zarur bo‘lgan axborotlarni izlash, saqlash, qayta ishlash va uzatish.

Dasturning axborot-metodik ta'minoti

Modulni o‘qitish jarayonida ishlab chiqilgan o‘quv-metodik materiallar, tegishli soha bo‘yicha ilmiy jurnallar, internet resurslari, multimediya mahsulotlari, turli elektron hamda qog‘oz variantdagi manbalardan foydalaniladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

I. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining asarlari

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari. 4-jild / Sh.M. Mirziyoyev. -T.: “O‘zbekiston”, 2020. – 400 b.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston Strategiyasi. Uchinchi nashri. –T.: “O‘zbekiston”, 2022.-440 bet.

II. Normativ-huquqiy hujjatlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi “O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PQ-4312-son qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 16-dekabrda “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi O‘RQ-595-son Qonuni.
3. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi “Ta’lim to‘g‘risida”gi O‘RQ -637-sonli Qonuni.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-yanvardagi “O‘zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirish va ommalashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PF-5924-son Farmoni.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 28-aprelda “Raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni keng joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4699-sonli Qarori.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi “Raqamli O‘zbekiston - 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6079-sonli Farmoni.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 30-oktabrdagi “Sog‘lom turmush tarzini keng tatbiq etish va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6099-son Farmoni.
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022-2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-son Farmoni.
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 2022-yil 22-avgustdagi “2022-2023-yillarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasini yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PQ-357- sonli Qarori..
10. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 26-may “Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi hamda uning tizimidagi tashkilotlar faoliyatini samarali tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-79-son Farmoni.

III. Maxsus adabiyotlar

1. Mamajonov Q.M., Axborot xavfsizligi//Uslubiy qo‘llanma.-F.: Umid Design, 2023.-65b.
2. Pulatov J., Xudoyberdiyev R.F., Sportda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari//Uslubiy qo‘llanma–T.: Umid Design, 2022.-56b.
3. Tolametov A.A., Jismoniy tarbiya va sportda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari //Darslik. -T.: Umid Design, 2021.-192 b
4. Tolametov A.A., Jismoniy tarbiyada zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish // O‘quv qo‘llanma. -T.: Umid Design, 2021.-172b.
5. Tolametov A.A., Mamadjanov N., Sport metrologiyasi//O‘quv qo‘llanma.-T.: Umid Design, 2022. – 252 b.
6. Tolametov A.A., Maxarov T.A., Interaktiv topshiriqlar, testlar, krossvordlar yaratishda “Hot Potatoes” dasturidan foydalanish”//Uslubiy qo‘llanma.-T.: Ilmiy texnika axboroti-press, 2019.-55 b.
7. Tolametov A.A., Maxarov T.A., Microsoft Word dasturida ishlash// O‘quv qo‘llanma. –T.: Umid Design, 2022. – 122 b.
8. Tolametov A.A., Microsoft Excel dasturida ishlash//O‘quv qo‘llanma.–T.: Umid Design, 2022. – 160 b.
9. Tolametov A.A., MS Office PowerPoint 2010 dasturida ishlash//Uslubiy qo‘llanma.-T.: Umid Design, 2021. – 96 b.
10. Tolametov A.A., Nurmuxamedov A.M., Maxarov T.A., Axborot texnologiyalari// O‘quv qo‘llanma.-T.: O‘zDJTI, 2008 -120 b.
11. Tolametov A.A., Sportda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari// O‘quv qo‘llanma.–T.: Zamon Poligraf, 2023. – 244 b.
12. Tolametov A.A., Ta’lim jarayoniga raqamli texnologiyalarni joriy etish// Uslubiy qo‘llanma.–T.: Zamon poligraf, 2023. – 64 b.

Elektron ta’lim resurslari

1. <http://edu.uz>
2. <http://lex.uz>
3. <http://sportedu.uz>
4. <http://uzedu.uz>
5. <http://lib.sportedu.uz>
6. <http://ziyonet.uz>
7. <https://umail.uz>
8. <https://mpe.uz>

**MODULNI O‘QITISHDA
FOYDALANILADIGAN INTERFAOL
TA’LIM METODLARI**

II

MODULDA FOYDALANILGAN INTERFAOL TA'LIM METODLARI

“SWOT-tahlil” metodi

Metodning maqsadi:

Mavjud nazariy bilimlar va amaliy tajribalarni tahlil qilish, taqqoslash orqali muammoni hal etish yo'llarni topishga, bilimlarni mustahkamlash, takrorlash, baholashga, mustaqil, tanqidiy fikrlashni, nostandart tafakkurni shakllantirishga xizmat qiladi.

S – (strength)

- kuchli tomonlari

W – (weakness)

- zaif, kuchsiz tomonlari

O – (opportunity)

- imkoniyatlari

T – (threat)

- to'siqlar

“Muammoli vaziyat” – metodi

Muammoli vaziyat metodi – tinglovchilarni muammoli vaziyatga to'qnash kelishini ta'minlash asosida ularning bilish faoliyatini faollashtirishga asoslanadigan yo'l. Metodning mohiyati aniq vaziyatni tahlil qilish, baholash va uning yechimi yuzasidan qaror qabul qilishdan iborat.

Muammoli vaziyatlarni hal qilish **bosqichlari:**

1. Muammoli vaziyatni yaratish.
2. Vaziyatni tahlil qilish asosida muammoni qo'yish.

3. Farazlarni ilgari surish.

4. Yechimni tekshirish.

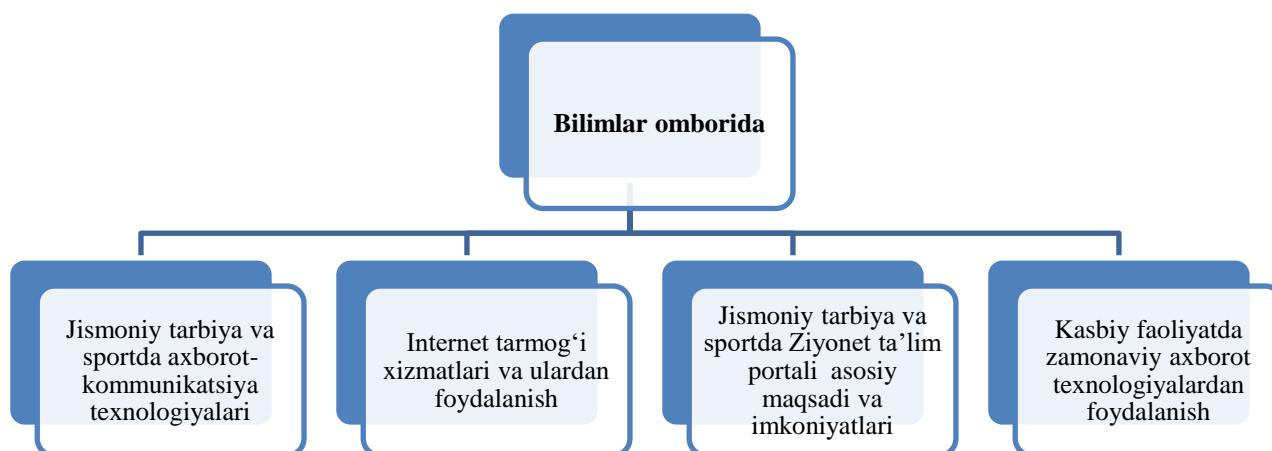
“Tushunchalar tahlili” metodi

Metodning maqsadi:

Mazkur metod tinglovchilar yoki qatnashchilarni mavzu buyicha tayanch tushunchalarni o‘zlashtirish darajasini aniqlash, o‘z bilimlarini mustaqil ravishda tekshirish, baholash, shuningdek, yangi mavzu buyicha dastlabki bilimlar darajasini tashhis qilish maqsadida qo‘llaniladi. Metodni amalga oshirish tartibi:

- ishtirokchilar mashg‘ulot qoidalari bilan tanishtiriladi;
- tinglovchilarga mavzuga yoki bobga tegishli bo‘lgan so‘zlar, tushunchalar nomi tushirilgan tarqatmalar beriladi (individual yoki guruhli tartibda);
- tinglovchilar mazkur tushunchalar qanday ma‘no anglatishi, qachon, qanday holatlarda qo‘llanilishi haqida yozma ma‘lumot beradilar;
- belgilangan vaqt yakuniga yetgach o‘qituvchi berilgan tushunchalarning to‘g‘ri va to‘liq izohini o‘qib eshittiradi yoki slayd orqali namoyish etadi;
- har bir ishtirokchi berilgan to‘g‘ri javoblar bilan o‘zining shaxsiy munosabatini taqqoslaydi, farqlarini aniqlaydi va o‘z bilim darajasini tekshirib, baholaydi.

Klaster

**NAZARIY MASHG‘ULOT
MATERIALLARI**

NAZARIY TA'LIM MAZMUNI

1-mavzu. Jismoniy tarbiya va sportda axborot- kommunikatsiya texnologiyalari

Reja:

- 1.1. Axborot texnologiyalari tushunchasi
- 1.2. Jismoniy tarbiya va sportda axborot texnologiyalari qo'llash
- 1.3. Axborot xavfsizligi

1.1. Axborot texnologiyalari tushunchasi

Axborot xaqida tushuncha, uning turlari, xususiyatlari. “Axborot” so‘zi lotincha “informatsion” so‘zidan olingan bo‘lib, kutilayotgan yoki bo‘lib o‘tgan voqea, xodisalar to‘g‘risidagi ma’lumotlarni bildiradi.

Insonda tashqi axborotlarni qabul qilish uchun 5 ta sezgi a‘zolari mavjud:

- Ko‘rish ko‘z bilan -90% axborotni qabul qiladi;
- Eshitish quloq bilan- 9% axborotni qabul qiladi;
- Xid bilish burin bilan – 1 % axborotni qabul qiladi;
- Sezish tana bilan– 1 % axborotni qabul qiladi;
- Ta’m bilish til bilan – 1 % axborotni qabul qiladi;

Kundalik turmushda har bir mutaxassis turli xil axborotlar bilan ish yuritadi. Axborot tushunchasi bir qancha fanlarda turlicha izohlagan. Masalan: Falsafada axborot inson ongiga ta’sir etib, ob’ektiv reallikni aks ettiruvchi va harakatlantiruvchi kategoriya sifatida ishlatiladi.

Axborot kommunikatsiya texnologiyalari fanida axborot voqea - hodisa to‘g‘risidagi bilimlarni oshirish yoki noaniqlikni kamaytirish mezonini sifatida qo'llaniladi.

Axborot kommunikatsiya texnologiyalari faoliyatida esa axborotni boshqarish funksiyalarini amalga oshiruvchi ob’ekt sifatida foydalaniladi. Axborot tushunchasi ma’lumot tushunchasi bilan uzviy bog‘langan, lekin har qanday ma’lumot axborot bo‘lavermaydi.

Masalan: to‘p desak, bir necha xil ma’noni tushunish mumkin (futbol to‘pi, voleybol to‘pi, basketbol to‘pi va h.q): futbol to‘pi deganda, to‘pning ma’lum bir sport turiga tegishli ekanligi tushuniladi, demak barcha ma’lumotlar axborotga aylanishi uchun voqea - hodisa to‘g‘risidagi butun xususiyatlarni ifodalashi lozim.

Hozirgi kunda barcha axborotlarni nisbiy holda quyidagi turlarga ajratish mumkin:

1. Texnik axborot
2. Dasturiy axborot
2. Sport axborot
3. Jismoniy tarbiya axborot
4. Tibbiy axborot

5. Iqtisodiy axborot va boshqalar

Axborotning turlari o‘zaro bog‘liq bo‘lib, bir-birini to‘ldirib boradi. Bu axborotlar ichida iqtisodiy axborot asosiy hisoblanib, ular hajmining 80% ni tashkil qiladi.

Barcha axborotlar quyidagi xususiyatlarga ega:

1. Uzluksiz hosil bo‘lish.
2. Xarf raqamlari va belgilarda ifodalanish.
3. To‘liq va tushunali bo‘lishi
4. Yig‘ish, uzatish, nazorat qilish va boshqa amallarni bajarish mumkinligi.

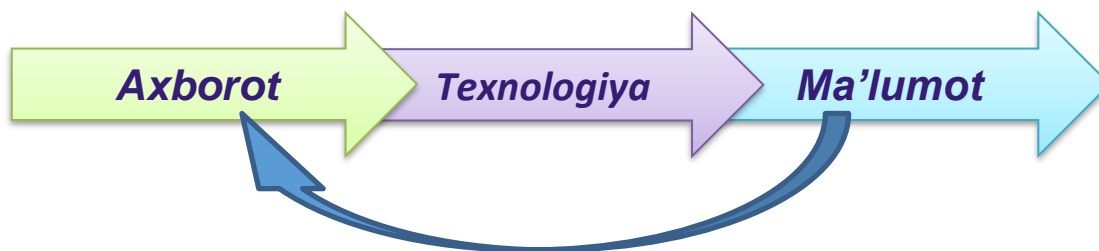
Texnologiya o‘zi nima?

Texnologiya - so‘zi grekchadan tarjima qilinganda san‘at, mahorat, ko‘nikma kabi ma‘nolarni anglatadi. Mohir trener-pedagog bo‘lish uchun zo‘r mutaxassis bo‘lish bilan birgalikda, yuqori darajadagi sportchi va pedagogik bo‘lgan ustoz bo‘lishlari talab qilinadi.

Texnologiyani qo‘llash jarayonsiz sodir bo‘lmaydi. Demak, jarayon orqali texnologiya tadbiiq etiladi va bajariladi.

Jarayon - deganda qo‘yilgan maqsadga erishish borasidagi barcha harakatlar majmuasi tushiniladi.

Texnologiya qo‘llash strukturasi

Tashkilot boshqaruv tizimining axborot jihatlari deganda, axborot harakatlanishi va qayta shakllanish jarayoni sifatida boshqaruvni aks ettiruvchi, boshqaruv tizimining vazifaviy ish strukturasi tashkil etuvchi bloklar to‘plami deb tasavvur qilish mumkin(1-rasm). Tizimning boshqaruv qismidagi qayta hosil bo‘lish predmeti - bu boshlang‘ich axborotdir.

1.2. Jismoniy tarbiya va sportda axborot texnologiyalari qo‘llash

Davlatimiz tomonidan qabul qilingan qator farmon, qaror va farmoyishlar maktabgacha ta‘lim tizimini tubdan isloh qilishga yo‘naltirilganligi barchaning e‘tiboridadir. Mamlakatimizda maktabgacha ta‘lim tashkiloti tizimini yanada takomillshtirish, moddiy texnika bazasini mustahkamlash, Maktabgacha ta‘lim tarmog‘ini kengaytirish, malakali pedagoglar bilan ta‘minlash bolalarni maktab ta‘limiga tayyorlash darajasini tubdan yaxshilash, ta‘lim tarbiya jarayoniga zamonaviy ta‘lim dasturlari texnologiyalarini tatbiq etish, bolalarni har tamonlama intellektual, axloqiy estetik va jismoniy rivojlantirish uchun shart- sharoitlar yaratish maqsadida O‘zbekiston Respublikasi prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2019-yil 5 avgustdagi “O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta‘lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risidagi” PQ 4312 sonli hamda O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 13 maydagi “Maktabgacha ta‘lim

tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 391-sonli qaror, qonun va qonun osti hujjatlari yaratildi.

Shuningdek maktabgacha ta'lim tashkilotida qo'yingki, hayotimizning barcha jarayonlarida axborot kommunikatsiya texnologiyalarisiz (AKT) tasavvur qilish murakkab bo'lib bormoqda. Axborot texnologiyalaridan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishga bo'lgan qiziqish, e'tibor kundan kunga kuchayib borayotgani hech kimga sir emas. Shuningdek Maktabgacha ta'lim tashkilotida axborot texnologiyalaridan foydalanish, axborot jamiyatining jadal rivojlanishi, bolalarning bilim olishiga bo'lgan qiziqishlarini sezilarli darajada oshirish mumkin.

Haqiqiy narsalar yoki hodisalarning rang harakat va tovushda qayta yaratishga imkon beradi. Ularning qobiliyatlarini kengroq ochishga yordam beradi va aqliy faoliyatini kuchaytirib boradi. Kompyuterning bir vaqtning o'zida matn, grafik tasvir, ovoz, nutq, videorolik, esdalik va jurnali ma'lumotlarini katta tezlikda takrorlash qobiliyati mutaxassislar uchun bolalar uchun barcha mavjud o'yinlar va o'yinchoqlardan tubdan farq qiluvchi yangi faoliyat vositalarini yaratishga imkon beradi. Bularning barchasi maktabgacha ta'limning sifat jihatidan yangi talablari - hayot davomida ta'limning birinchi bo'lagi bo'lib, uning asosiy vazifalaridan biri boyitilgan bolaning rivojlanish salohiyati. Shuning uchun, axborot texnologiyalarini maktabgacha ta'lim va ta'lim tizimiga joriy etish zarur.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan (AKT) foydalanishning dolzarbligi maktabgacha yoshdagi bolalarni jismoniy tarbiya sohasida sog'liqni saqlashni tejaydigan texnologiyalar sifatini yaxshilashning ijtimoiy va amaliy ehtiyoji bilan belgilanadi. Amaliyot shuni ko'rsatdiki, bolalarning harakat qobiliyatlarini rivojlantirish, jismoniy tarbiya va sportga qiziqishni shakllantirish, shaxsiy, axloqiy, irodaviy va xulq-atvor fazilatlarini rivojlantirish, maktabga va keyingi ijtimoiy hayotga har tomonlama tayyorgarlik ko'rishni amalga oshirishda muhimdir.

1.3. Axborot xavfsizligi

Axborotlarga nisbatan mavjud xavfsizliklarning asosiy tushunchalari va uning tasnifi. Umumjahon axborot globallasuvi jarayonlari axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini nafaqat mamlakatlar iqtisodiyoti va boshqa sohalariga joriy etish, balki axborot tizimlari xavfsizligini ta'minlashni ham taqozo etayotir.

O'zbekiston axborot va kommunikatsiya texnologiyalari sohasidagi xalqaro xavfsizlik tizimiga Markaziy Osiyoda birinchilardan bo'lib qo'shildi.

Axborot xavfsizligini ta'minlash bo'yicha Aloqa, axborotlashtirish va telekommunikatsiya texnologiyalari davlat qo'mitasi tomonidan quyidagi chora-tadbirlar amalga oshiriladi:

Ma'lumotlar uzatish, telekommunikatsiya tarmoqlari, teleradioefir hamda axborot tizimlarida axborot xavfsizligini ta'minlashni takomillashtirish va rivojlantirish bo'yicha davlat siyosatini yuritish;

Axborot xavfsizligiga oid qonunchilik va me'yoriy-huquqiy hujjatlarining yaratilishini tashkil qilish va bunda ishtirok etish;

Axborot tizimlari komplekslari, resurslari va ma'lumotlar bazalarining axborot xavfsizligini ta'minlash;

davlat organlarining axborot tizimlari va resurslari axborot xavfsizligi siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirishga ko'maklashish;

davlat axborot tizimlari va resurslarining axborot xavfsizligini ta'minlash yuzasidan monitoring natijalari to'g'risidagi statistik ma'lumotlarni O'zbekiston Respublikasi Aloqa, axborotlashtirish va telekommunikatsiya texnologiyalari davlat qo'mitasiga belgilangan tartibda taqdim etish;

telekommunikatsiyalar tarmoqlarining operatorlari va provayderlari bilan hamkorlik qilish, davlat organlarining kompyuter va axborot texnologiyalaridan foydalanish sohasidagi qonun buzilishlarining oldini olish masalalari bo'yicha birgalikdagi ishlarini tashkil etish va ularning faoliyatini muvofiqlashtirish;

Internetning milliy foydalanuvchilarini Internet tarmog'i milliy segmentida axborot xavfsizligiga paydo bo'layotgan tahdidlar to'g'risida o'z vaqtida xabardor qilish, shuningdek axborotlarni muhofaza qilish bo'yicha konsultatsiya xizmatlari ko'rsatish;

qonun buzuvchilarni tahlil qilish, identifikatsiyalashda, axborotlar makonidagi ruxsatsiz yoxud buzuvchi harakatlarni amalga oshirishda foydalaniladigan metodlar va vositalarni tahlil qilishda huquqni muhofaza qilish organlari bilan hamkorlik qilish;

Internet tarmog'i milliy segmentida axborot xavfsizligi hodisalarining oldini olish bo'yicha o'zaro amaliy ishlarni tashkil etish maqsadida axborot xavfsizligi sohasidagi xalqaro hamkorlikni rivojlantirish.

O'zbekiston Respublikasi axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi Axborot xavfsizligini ta'minlash markazining asosiy maqsadi etib, «Elektron hukumat» tizimining axborot tizimlari, resurslari va ma'lumotlar bazalarining, shuningdek Internet tarmog'i milliy segmentining axborot xavfsizligini ta'minlash sohasidagi normativ-huquqiy bazani takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqish, davlat organlari tizimlari va axborot resurslarida axborot xavfsizligini ta'minlash belgilangan.

Markaz xodimlari axborot xavfsizligiga hozirgi vaqtdagi tahdidlar to'g'risidagi ma'lumotlarni yig'ish, tahlil qilish va to'plash bilan shug'ullanadilar, «Elektron hukumat» tizimi axborot tizimi, resurslari va ma'lumotlar bazalariga noqonuniy kirib olish holatlarining oldini olishni ta'minlaydigan tashkiliy va dasturiy-texnik yechimlarni samarali qabul qilish bo'yicha tavsiyalar va takliflar ishlab chiqishda ishtirok etadilar.

“Elektron hukumat” tizimi axborot xavfsizligini ta'minlashning me'yoriy-huquqiy asoslarini takomillashtirish bo'yicha takliflarini ishlab chiqish ham Markazning maqsad-vazifalari hisoblanadi.

Axborot xavfsizligini ta'minlash. Axborot xavfsizligini ta'minlash – bu foydalanuvchining axborotlarini himoyalashga quyilgan me'yor va talablarni bajarishidir. Axborot xavfsizligi esa bu axborot foydalanuvchilariga va ko'plab axborot tizimlariga zarar keltiruvchi tabiiy yoki sun'iy xarakterga ega tasodifiy va

uyushtirilgan ta'sirlardan axborotlarni va axborot kommunikatsiya tizim ob'ektlarining himoyalanganligidir.

Login tushunchasi. Login – shaxsning, o'zini axborot kommunikatsiya tizimiga tanishtirish jarayonida qo'llaniladigan belgilar ketma-ketligi bo'lib, axborot kommunikatsiya tizimidan foydalanish huquqiga ega bo'lish uchun foydalaniluvchining maxfiy bo'lmagan qayd yozuvi hisoblanadi.

Parol tushunchasi. Parol – uning egasi haqiqiylikni aniqlash jarayonida tekshiruv axboroti sifatida ishlatiladigan belgilar ketma-ketligi. U kompyuter bilan muloqot boshlashdan oldin, unga klaviatura yoki identifikatsiya kartasi yordamida kiritiladigan harfli, raqamli yoki harfli-raqamli kod shaklidagi mahfiy so'zdan iborat.

Avtorizatsiya tushunchasi. Avtorizatsiya – foydalanuvchining resursdan foydalanish huquqlari va ruxsatlarini tekshirish jarayoni. Bunda foydalanuvchiga hisoblash tizimida ba'zi ishlarni bajarish uchun muayyan huquqlar beriladi. Avtorizatsiya shaxs harakati doirasini va u foydalanadigan resurslarni belgilaydi.

Ro'yxatdan o'tish tartibi. Ro'yxatdan o'tish– foydalanuvchilarni ro'yxatga olish va ularga dasturlar va ma'lumotlarni ishlatishga huquq berish jarayoni. Ayrim veb-saytlar foydalanuvchilarga qo'shimcha xizmatlarni olish va pullik xizmatlarga obuna bo'lish uchun ro'yxatdan o'tishni, ya'ni o'zi haqida ayrim ma'lumotlarni kiritishni (anketa to'ldirishni) hamda login va parol olishni taklif qiladilar. Foydalanuvchi ro'yxatdan o'tgandan so'ng tizimda unga qayd yozuvi (account) yaratiladi va unda foydalanuvchiga tegishli axborotlar saqlanadi.

Login va parolga ega bo'lish shartlari. Biror shaxs o'zining login va paroliga ega bo'lishi uchun u birinchidan axborot kommunikatsiya tizimida ruyxatdan o'tgan bo'lishi kerak va shundan so'ng u o'z logini va parolini o'zi hosil qilishi yoki tizim tomonidan berilgan login parolga ega bo'lishi mumkin. Login va parollar ma'lum uzunlikdagi belgilar ketma-ketligidan tashkil topadi. Login va parollarning uzunligi va qiyinligi uning qanchalik xavfsizligini ya'ni buzib bo'lmazligini ta'minlaydi.

Login va parolni buzish. Login va parolni buzish – bu buzg'unchining biror bir maqsad yo'lida axborot kommunikatsiya tizimi ob'ektlaridan foydalanish uchun qonuniy tarzda foydalanuvchilarga tegishli login va parollarini buzishdir. Bunda maxsus dastur yordamida login va parollar generatsiya qilib topiladi. Login va parollarning uzunligi bu jarayonning uzoq vaqt davom etishiga yoki generatsiya qilaolmasligiga ishora bo'ladi.

Login va parolni o'g'irlash. Login va parolni o'g'irlash – bu foydalanuvchilarning mahfiy ma'lumotlari bo'lgan login va parollarga ega bo'lish maqsadida amalga oshiriladigan internet firibgarligining bir turidir. Bu mashhur brendlar, masalan, ijtimoiy tarmoqlar, banklar va boshqa servislar nomidan elektron xatlarni ommaviy jo'natish yo'li orqali amalga oshiriladi. Xatda odatda tashqi ko'rinishi asl saytdan farq qilmaydigan saytga to'g'ri ishorat mavjud bo'ladi. Bunday saytga tashrif buyurgan foydalanuvchi firibgarga akkauntlar va bank hisob raqamlariga kira olishga ega bo'lishga imkon beruvchi muhim ma'lumotlarni bildirishi mumkin. Fishing – ijtimoiy injeneriyaning bir turi bo'lib, foydalanuvchilarning tarmoq xavfsizligi asoslarini bilmasligiga asoslangan. Jumladan, ko'pchilik oddiy faktni bilishmaydi: servislar qayd yozuvingiz ma'lumotlari, parol va shu kabi ma'lumotlarni yuborishni so'rab hech qachon xat yubormaydi.

Resurslardan ruxsatsiz foydalanish va uning oqibatlari. Axborot-kommunikatsiya tizimining ixtiyoriy tarkibiy qismlaridan biri bo'lgan hamda axborot tizimi taqdim etadigan imkoniyat mavjud bo'lgan resurslardan belgilangan qoidalarga muvofiq bo'lmagan holda foydalanishni cheklash qoidalariga rioya qilmasdan foydalanish – bu resurslardan ruxsatsiz foydalanish toifasiga kiradi. Bunday foydalanish natijasida quyidagi oqibatlar yuzaga kelishi mumkin:

- axborotning o'g'irlanishi;
- axborotni o'zgartirish;
- axborotning yo'qotilishi;
- yolg'on axborotni kiritish;
- axborotni qalbakilashtirish va h.k.

Kompyuter virusi. Kompyuter virusi – bu o'z-o'zidan ko'payuvchi, kompyuter tarmoqlari va axborot tashuvchilari orqali erkin tarqaluvchi, hamda kompyuter va unda saqlanayotgan axborot va dasturlarga zarar etkazuvchi dastur kodi yoki komandalar ketma-ketligi hisoblanadi. Kompyuter viruslari quyidagi xossalarga ega: o'zidan nusxa ko'chirish, axborotdan ruxsatsiz foydalanishni amalga oshirish. U o'zining nusxalarini kompyuterlarda yoki kompyuter tarmoqlarida qayta ko'paytirib va tarqatib, hamda qonuniy foydalanuvchilar uchun nomaqbul harakatlarni bajaradi. Virus, aksariyat hollarda nosozlik va buzilishlarga sabab bo'ladi va biror hodisa yuz berishi bilan, masalan, aniq kunning kelishi bilan ishga tushirilishi mumkin.

Axborot xavfsizligi sohasidagi tahdidlar. “Axborot xavfsizligiga tahdid manbalari tasodifiy va oldindan ko'zlangan bo'lishi mumkin”.

Tasodifiy tahdidlar- dastur ta'minotidagi kamchiliklar, texnik vositalarning nosozligi, foydalanuv-chining malakasi yetishmasligi yoki tasodifiy xatolari hisoblanadi.

Oldindan ko'zlangan tahdidlar- axborot zahiralarga zarar yetkazish maqsadida atayin amalga oshiriladi. Ular faol(aktiv) va nofaol(passiv) bo'ladi. Nofaol tahdidlarga axborot zahiralardan ularning vazifalariga ta'sir ko'rsatmagan holda ruxsat berilmagan foydalanishga bo'lgan intilishlar kiradi. Texnik va dastur vositalariga, axborot zahiralarga ta'sir qilish yo'li bilan tizimning mo'tadil faoliyatini buzishga qaratilgan tahdidlar faol tahdidlar hisoblanadi.

Axborot xavfsizligiga tahdidlar xavfni bartaraf etishning ma'qul yo'li, shu xavfni oldindan aniqlab, unga qarshi ehtiyot choralarini qo'llash hisoblanadi. Shuningdek, axborot xavfsizligini ta'minlash borasida ham sohaga nisbatan asosiy tahdid manbalarini aniqlash va himoya choralarini qo'llash birlamchi vazifalardan hisoblanadi.

Axborot xavfsizligiga tahdid manbalari ichki va tashqi manbalarga bo'linadi. Mutaxassislarning e'tirof etishicha, axborot xavfsizligining dolzarb muammoga aylanishiga asosan tashqi manbalar sabab bo'lgan. Chunki, bugun zamonaviy dunyoga egalik qilish uchun kurashning asosiy vositasi sifatida axborot tilga olinmoqda. Bunday vaziyatda axborot texnologiyalari va axborot boshqaruvi yuksak darajada taraqqiy etgan davlatlar o'zidagi bu ustunlikdan ijtimoiy ongga ta'sir ko'rsatish yo'lida foydalanishdan tom ma'noda manfaatdor hisoblanadi.

Axborot xavfsizligiga tahdidning tashqi manbalari:

- chet el josuslik va maxsus xizmatlarining faoliyati;

- chet el ommaviy axborot va global kommunikatsiya vositalari;
- xalqaro guruhlar, tuzilmalar va alohida shaxslarning noqonuniy harakatlari;
- axborot tarqatish va foydalanish bo'yicha xorijiy davlatlar siyosatining amalga oshirilishi

- tabiiy ofatlar va fojealar.

Axborot xavfsizligiga tahdidning ichki manbalari:

- siyosiy, iqtisodiy va jamoat tashkilotlarining, alohida shaxslar va guruhlarining axborot to'plash, tarqatish va foydalanish sohasidagi noqonuniy faoliyatlari;

- axborot sohasida fuqarolar va tashkilotlar huquqlarining buzilishiga olib keluvchi davlat tizimlarining qonuniy harakatlari va ko'zda tutilmagan xatolari;

- axborot tizimlarining dasturiy-texnik vositalarining bazaviy texnologiyalarini yaratish, sinash va ishlab chiqarish bo'yicha mahalliy sanoatning talab darajasida emasligi.

Shaxsning axborot xavfsizligiga daxl qilganlik uchun javobgarlik normalarini qo'l-lash axborot xavfsizligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu boisdan, respublikamizda 2007 yilda "Axborotlashtirish va ma'lumotlar uzatish sohasida qonunga xilof harakatlar sodir etganlik uchun javobgarlik kuchaytirilganligi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasining qonuni qabul qilindi.

Axborot xavfsizligini ta'minlashning eng dolzarb masalalaridan biri internetdagi axborot xavfsizligi bo'lib, undan himoyalanihning bugungi kunda ko'plab usullari mavjud. Shulardan eng oddiyi parol qo'yishdir. Simsiz tarmoqni samarali himoya qilish uchun avvalo unga qanday xatar xavf solayotganligini foydalanuvchi bilishi lozim.

1. Wi-Fi qurilmalari orqali lokal tizimlarga ulanishi orqali fayllar, hujjatlar va hokazo olish;

2. Tarmoq orqali uzatiladigan axborotni buzish;

3. Elektron pochta, ijtimoiy tarmoqlardagi akkauntni buzish;

4. Ichki tarmoqdann xabarlarini noqonuniy jo'natish.

5. Internet trafikni o'g'irlash;

Axborot xizmati xodimlari kompyuter xujumlaridan saqlash uchun, avvalo ularning eng keng tarqalgan turlaridan xabardor bo'lishlari maqsadga muvofiqdir.

Savol va topshiriqlar:

1. Axborot nima?

3. Axborot texnologiyasi nima?

4. Axborot madaniyati nima?

5. Axborot texnologiyalari fani nimani o'rgatadi?

6. "Jismoniy tarbiya va sportda axborotlashtirish" nima?

7. Axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan jismoniy tarbiya va sportda qanday foydalanish mumkin?

**AMALIY MASHG‘ULOT
MATERIALLARI**

IV

AMALIY MASHG‘ULOTLAR UCHUN MATERIALLA

2-mavzu. Internet tarmog‘i xizmatlari va ulardan foydalanish

Reja:

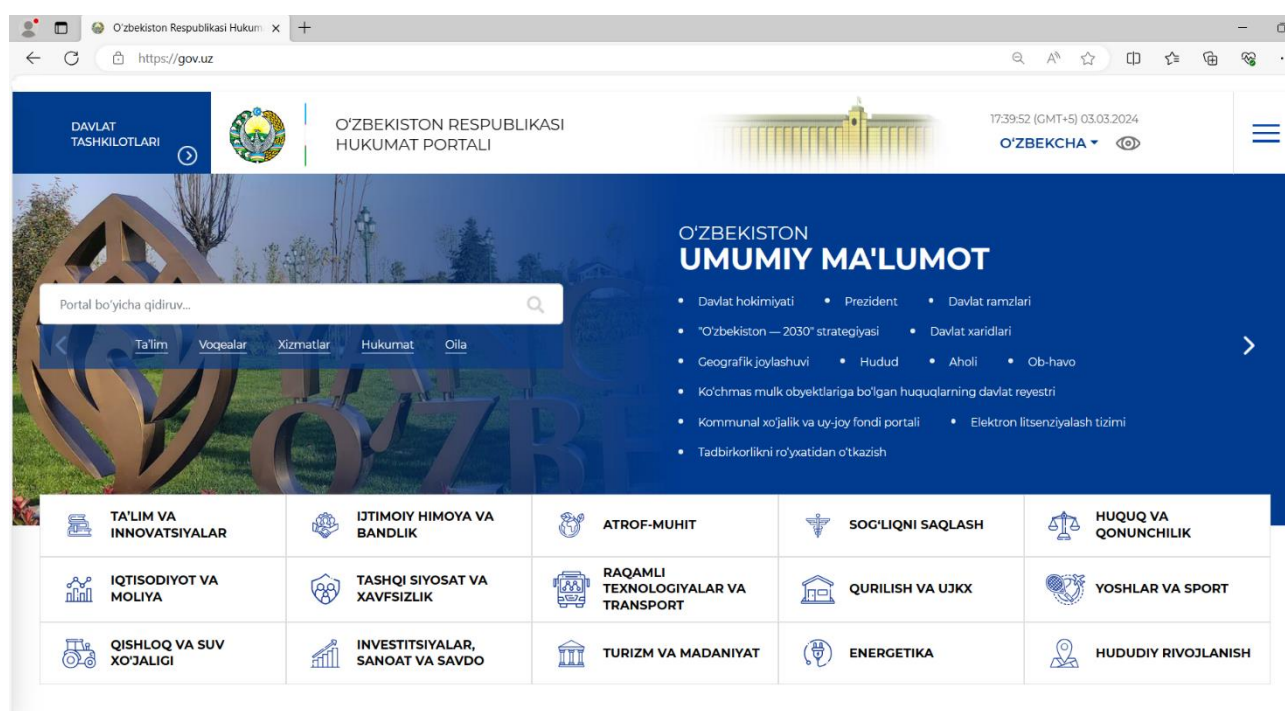
- 2.1. O‘zbekiston Respublikasi Hukumat portali
- 2.2. Davlat axborot resurslari va interaktiv xizmatlari
- 2.3. Internetdagi onlayn tizimlar va ulardan foydalanish

2.1. O‘zbekiston Respublikasi Hukumat portali

O‘zbekiston Respublikasining Hukumat portali O‘zbekiston Respublikasi Hukumatining Internet tarmog‘idagi rasmiy davlat axborot resursi hisoblanadi.

O‘zbekiston Respublikasining Hukumat portalining tashkil etilishi va qo‘llab-quvvatlanishi O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil 3 iyundagi 188-son qaroriga muvofiq amalga oshirilayapti.

O‘zbekiston Respublikasining Hukumat portali davlat organlarining, shuningdek yuridik va jismoniy shaxslar o‘rtasidagi elektron-axborot hamkorligi infratuzilmasining tizim tashkil etuvchi elementi hisoblanadi.

2.1. O‘zbekiston Respublikasi Hukumat portali bosh sahifasi

Asosiy maqsadlari

Fuqarolar va xo‘jalik sub'ektlariga hokimiyat va boshqaruvi organlari tomonidan taqdim etiladigan axborot resurslari va xizmatlarining hajmini oshirishga mo‘ljallangan ixtisoslashtirilgan axborot tizimini yaratish;

O'zbekiston Respublikasi Hokimiyatining faoliyati to'g'risidagi ma'lumotlar bilan ta'minlash, O'zbekiston Respublikasining Hukumat portali maqsadli auditoriyasini zarur muassasalar bilan o'zaro aloqa qilish jarayonlari va imkoniyatlari to'g'risida, fuqarolarning majburiyatlari va huquqlarining kelib chiqishi to'g'risida, davlat hokimiyati organlarining faoliyati to'g'risidagi axborotlardan to'liq, tezkor va foydalanishda qulayligi, davlat hokimiyati organlari va boshqaruvining rasmiy pozitsiyasini aks ettiruvchi keng ko'lamdagi axborotlar bilan ta'minlash;

Cheklangan xizmatlanishga mo'ljallangan axborotga kiritilgan ma'lumotlardan tashqari, tegishli axborot resurslarini joylashtirish va tashkil etish yo'li bilan fuqaro va tashkilotlarni davlat ijro hokimiyati organlarining faoliyati to'g'risidagi rasmiy axborotga kirishini ta'minlash;

Davlatlararo axborotlar almashinuvining intensivikasi;

O'zbekiston Respublikasining xalqaro nufuzini oshirish va milliy iqtisodiyotimizga investitsiyalarni jalb etish uchun shart-sharoitlarni yaratish;

Asosiy funktsiyalari:

davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarining axborot hamjihatligini ta'minlash; ma'lumotlarni belgilangan formatdagi taqdimida davlat muassasalari o'rtasida «hukumat» darajasida axborotlarni gorizont al almashinuvi;

ma'lumotlarning markazlashtirilgan bazasiga kirish asosida yagona axborot resurslaridan birgalikda foydalanish;

iqtisodiy, huquqiy, statistik, elektoral axborotlar bilan vertikal axborot almashinuvi;

davlat-jamiyat hamjihatligini ta'minlash;

davlat-fuqaro;

davlat-iqtisodiy munosabatlar subyektlari;

davlat-jamoat institutlari (siyosiy, diniy, milliy, madaniy, notijorat va hkz. tashkilotlar va birlashmalar);

tashqi auditoriyaga mo'ljallangan, davlat hokimiyati va boshqaruvi organlarining ko'psonli axborot resurslariga, idoralarning «yoyilgan» serveriga kirishning yagona nuqtasini yaratish;

davlat institutlarining faoliyati to'g'risida axborotlarni taqdim etish;

huquqiy axborotga kirishni ta'minlash (respublika, mintaqaviy qonunchilik, vazirlik va idoralarning normativ aktlari);

davlatda «Global axborotlashgan jamiyat»ga mos munosabatlarni bunyod etish va shakllantirishga ko'maklashish;

davlat institutlarining ishlash samaradorligini oshirish;

idoraviy va byurokratik to'siqlarni engib o'tishga ko'maklashish;

davlat xizmatining obro'si va nufuzini oshirish.

Portaldan foydalanish imkoniyatlari:

Ushbu portal undan foydalanish imkoniyatlarini yuqori darajada ta'minlashni hisobga olgan holda loyihalashtirilgan va ishlab chiqilgan. Bunda turli xil funktsiyalar va buyruqlar, grafik belgilar va rasmlarni ishlatmagan holda, bevosita HTMLG'CSS texnologiyalari bilan ishlab chiqilgan.

Ushbu portal Butunjaxon urgimchak to'ri Konsortsiumi (W3C) tomonidan ishlab chiqilgan barcha qoidalarga to'liq amal qilgan holda yaratilgan. Konsortsiyum

tomonidan ishlab chiqilgan ushbu qoidalar 14 ta banddan iborat bo'lib, ular 3 ta birlamchi guruhlariga bo'lingan: birinchi guruh qoidalariga amal qilish majburiy, ikkinchi guruh qoidalariga amal qilish lozim, etarli darajada standartlarga mos kelish uchun uchunchi guruh qoidalariga amal qilish tavsiya etiladi.

W3C qoidalariga javob berish darajasiga ko'ra barcha saytlar toifalarga bo'linadi. A toifasi birinchi guruh qoidalariga to'liq javob berishni anglatadi, AA toifasi birinchi va ikkinchi guruh qoidalariga, AAA toifasi barcha guruh qoidalariga javob berishni anglatadi. Ushbu portal kamida A toifasida, va asosan AA toifasiga javob berish darajasida ishlab chiqilgan. Qo'shimcha ma'lumotlarni "W3C foydalanish imkoniyatlari qoidalarini" bo'limida topishingiz mumkin.

Rasmlardan foydalanish:

Portaldagi barcha rasmlar alt text deb nomlanadigan muqobil ta'rifli matn bilan ta'minlangan. Bundan tashqari barcha asosiy HTML teglar tegishli role atributi bilan ta'minlangan bo'lib bu turli xil matn uquvchi brauzerlar, skrinriderlar va boshqa yordamchi texnologiyalar tomonidan tushunarli bo'lishini ta'minlaydi. Portalda uning yuklanish vaqtini qisqartirish, xajmini kamaytirish maqsadida rasm ko'rinishidagi fayllarni iloji boricha kam ishlatishga harakat qilingan.

Shriflarni xajmini o'zgartirish va brauzerlar aro moslik:

Portalda brauzer orqali xajmini o'zgartirish imkoniyati mavjud bo'lgan shriflarni qo'llangan. Internet Explorer brauzerida shrift xajmini o'zgartirish uchun Prosmotr (View) bo'limiga kirib Razmer teksta (Text Size) bo'limosti tanlash va eng kichik (Smallest) xajmdan to eng katta (Largest) xajimgacha istalganini tanlash mumkin. Portalda shriflarni o'rtacha (Medium) xajmda berilgan.

Mozilla Firefox brauzerida shrift xajmini o'zgartirish uchun Prosmotr (View) > Masshtab (Zoom) bo'limiga kirib Uvelichit (Zoom In), Umenshit (Zoom Out) yoki Uvelichit tolko tekst (Zoom Text Only) funktsiyalaridan foydalanish mumkin. Matnni dastlabki xajmga qaytarish uchun Sbro (Reset) bo'limini tanlash lozim. Ushbu portal undagi elementlar xajmini istalgan tarzda uzgartirish imkoniyatlari bilan birga yaratilgan.

Portal ushbu brauzerlarga mos kelishi bo'yicha tekshirishlardan o'tgan: IE8Q, Firefox 3Q, Opera 9Q, Safari 4Q, Chrome. Shu bilan birga portalning faqat matndan tashkil topgan ko'rinishiga ham ega bo'lib, ushbu ko'rinish ham zamonaviy brauzerlar hamda skrinriderlarga mos kelishi bo'yicha tekshirishlardan o'tgan.

2.2. Davlat axborot resurslari va interaktiv xizmatlari

O'zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha izchil chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, davlat organlari, turli tashkilotlarda elektron hujjat almashinuvi hamda jismoniy va yuridik shaxslarga masofaviy xizmat ko'rsatish uchun elektron tijorat tizimlari bosqichma-bosqich joriy etilmoqda.

Bugungi kunda mazkur markazlar tomonidan bolalarni maktabgacha ta'lim muassasalariga qabul qilish bo'yicha ariza berish, fuqaroni jamg'arib boriladigan pensiya tizimida hisobga qo'yish, muhandislik-

kommunikatsiya tarmoqlariga ulanish, loyiha hujjatlarini kelishish, qurilish-montaj ishlarini amalga oshirishga, yakka tartibda uy-joy qurishga (rekonstruksiya qilishga) ruxsat berish, suvdan maxsus foydalanish yoki suvni maxsus iste'mol qilish uchun ruxsat berish kabi xizmatlar ko'rsatish yo'lga qo'yilgan. Prezidentimiz markazlar orqali ko'rsatiladigan davlat xizmatlari turini yanada ko'paytirish bo'yicha topshiriqlar berdi.

Davlat xizmatlarining har bir turi "Fuqarolar emas, hujjatlar harakatlanadi" tamoyiliga ko'ra, vakolatli davlat organlari, tashkilotlar zarur hujjatlar va axborotlarni boshqa tuzilmalardan mustaqil ravishda olishi hisobiga soddalashtirildi.

Bu jarayonda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Loyiha boshqaruvi milliy agentligi, uning qoshidagi Elektron hukumat va raqamli iqtisodiyot loyihalarini boshqarish markazi hamda "Raqamli ishonch" raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi tomonidan amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar muhim ahamiyat kasb etadi.

2020-2025 yillarda O'zbekiston Respublikasida elektron hukumat tizimini rivojlantirish konsepsiyasi loyihasi ishlab chiqilgan. Uning strategik maqsadi – elektron hukumat tizimining keyingi bosqichiga o'tish, integratsiyalashgan hukumatni rivojlantirishga ko'maklashish.

Bunda asosiy e'tibor davlat organlarining axborot tizimlari, axborot resurslari va ma'lumotlar bazalarini joriy etish hamda rivojlantirishda yagona texnologik yondashuvni amalga oshirish, ma'lumotlarni markazlashgan holda saqlash, ishlov berish va almashish tamoyilini ta'minlash, "Elektron hukumat" tizimi ishtirokchilarining o'zaro kelishilgan, bir-birini to'ldiruvchi va birlashtirilgan usullari va yondashuvlarini qo'llashga qaratilgan.

Hozirda yagona interaktiv davlat xizmatlari portalda aholining iqtisodiy va ijtimoiy hayotida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini yanada rivojlantirish hamda joriy etish, davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratilgan.

my.gov.uz yagona interaktiv portalning asosiy qulayligi – foydalanuvchi uchun moslashuvchan dizaynga ega bo'lgan interfeys hisoblanadi. Portaldan foydalanishda kompyuter talab etilmaydi, mobil telefon yoki planshet orqali ham bir marta ro'yxatdan o'tib, tizimdan hech qanday qiyinchiliksiz foydalanish mumkin. Portal keng ko'lamdagi davlat xizmatlaridan foydalanish, zarur ma'lumotlarni qidirish, biznes masalalarini tezda hal qilish va boshqa ko'plab imkoniyatlarni yaratilgan.

Shuningdek, my.gov.uz yagona interaktiv portalda foydalanuvchidan barcha davlat xizmatlari turi bilan tanishish uchun yagona identifikatsiya tizimidan ro'yxatdan o'tish talab etilmaydi.

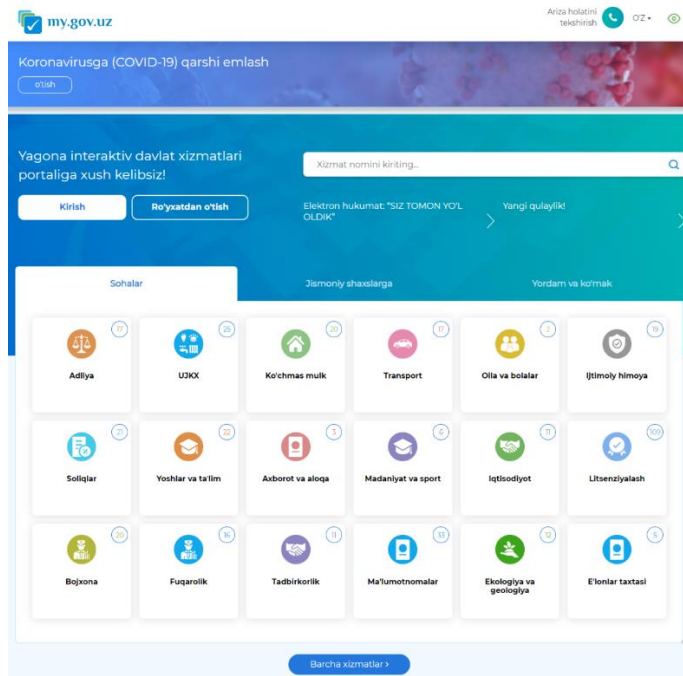
Yagona portal maqsad va vazifalari:

Yagona portal davlat organlari tomonidan ko'rsatiladigan, shu jumladan pulli asosda ko'rsatiladigan interaktiv davlat xizmatlaridan erkin foydalanishning yagona nuqtasi hisoblanadi.

Yagona portalning asosiy vazifalari;

- foydalanuvchilarga davlat organlariga to'g'ridan-to'g'ri murojaat qilish uchun imkoniyat berish;

- foydalanuvchilarni axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasidagi boshqa loyihalar bilan integratsiyalash;
- foydalanuvchilarning davlat organlari bilan o‘zaro hamkorligi samaradorligini oshirish;
- davlat organlariga murojaat qilinganda foydalanuvchilar uchun byurokratik to‘siqlarni qisqartirish va ularni bartaraf etish.

2.2.-rasm. my.gov.uz yagona portal sahifasi ko‘rinishi

Yagona portal zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish asosida interaktiv davlat xizmatlari olishda foydalanuvchilarning imkoniyatlarini kengaytirish uchun mo‘ljallangan.

Yagona portal foydalanuvchilarga davlat organlari tomonidan ko‘rsatiladigan bir tomonlama, ikki tomonlama va tranzaksion shakldagi interaktiv davlat xizmatlaridan foydalanish imkoniyatini beradi.

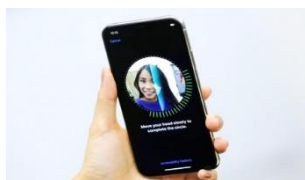
Davlat xizmatlaridan foydalanishda Mobil-ID tizimi.

Yagona interaktiv davlat xizmatlari portalidan foydalanishda ONE-ID tizimida shaxsni tasdiqlovchi pasport ma’lumotlari asosida login va parol, elektron raqamli imzo kaliti va ID-kartalar orqali kirish mumkin. Elektron raqamli imzo kaliti alohida flesh-kartaga ega bo‘lib, kalitning amal qilish muddati ikki yil.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari rivoji tufayli fuqarolarga elektron raqamli imzodan foydalanmagan holda barcha davlat xizmatlaridan foydalanishini osonlashtirish maqsadida bugungi kunda shaxsni identifikatsiyalashning yangi innovatsion Mobil-ID¹ tizimi ishlab chiqildi.

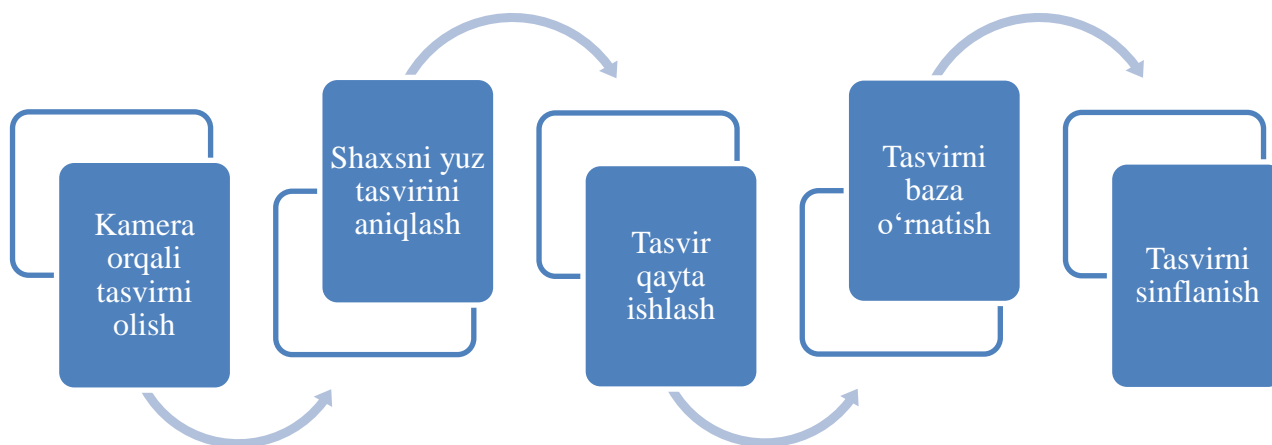
Mobil-ID tizimda mobil telefon raqami orqali ro‘yxatdan o‘tib, barcha davlat xizmatlaridan (bundan kreditlash sohasida ko‘rsatiladigan moliyaviy xizmatlar mustasno) elektron raqamli imzosiz foydalanish imkonini beradi.

¹ tizim prezidentning 20 apreldagi [PF-113-son] farmoniga muvofiq joriy etilgan

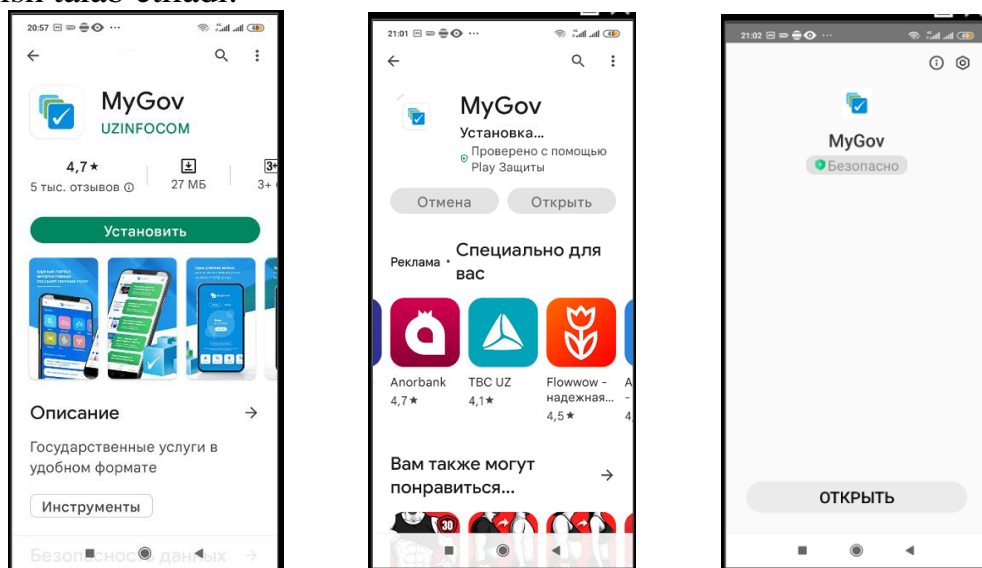
Mobil-ID tizimi - “Elektron hukumat” tizimi foydalanuvchilarini identifikatsiyalash bo‘yicha yagona axborot tizimining tarkibiy qismi hisoblanadi va shaxsning mobil telefon raqami va yuz tasviri bo‘yicha identifikatsiyalashni nazarda tutilgan.

Mobil qurilmadagi kamera orqali shaxsning yuz tasviri bo‘yicha tanib olish jarayoni 5 ta bosqichni o‘z ichiga oladi.

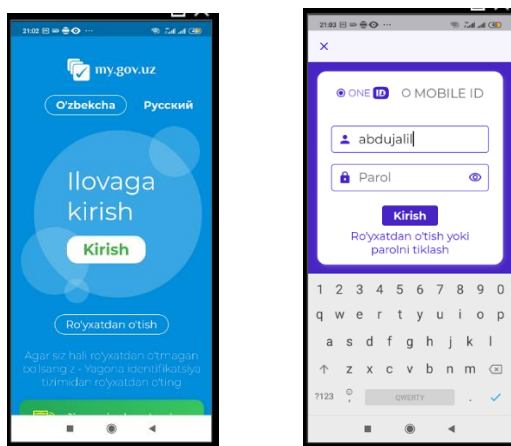
2.3-rasm. Mobil qurilmadagi kamera orqali yuz tasvirini tanib olish bosqichlari

Mobil-ID orqali ro‘yxatdan o‘tish uchun smartfonga MyGov mobil ilovasini yuklab olish talab etiladi.

2.4-rasm. Smartfonda MyGov mobil ilovasini yuklab olish

MyGov mobil ilova yuklab olingandan so‘ng login va parol orqali ro‘yxatdan o‘tiladi.

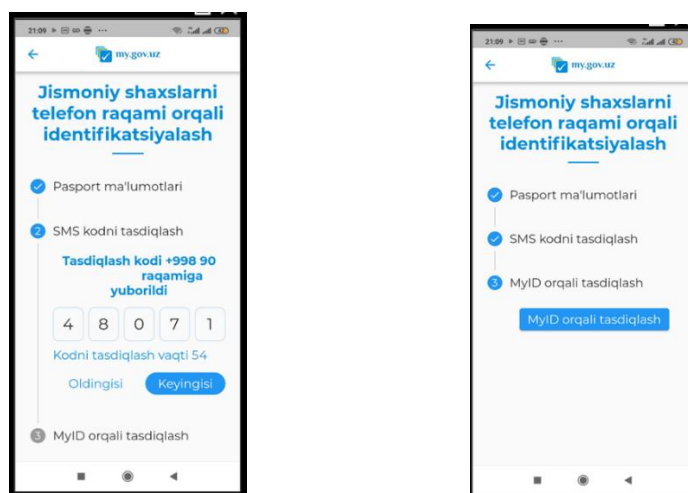
2.5-rasm. Smartfonda MyGov mobil ilovasiga kirish

Ro'yxatdan o'tgandan so'ng MyGov mobil ilovasining bosh sahifasi ochiladi.

2.6-rasm. MyGov mobil bosh sahifasi

Mobil-ID tizimi orqali identifikatsiyalangan mobil telefon raqamiga SMS-xabar shaklida yuboriladi.

2.7-rasm. MyGov mobil tizimida yuz tasvirini tanib olish

2.3. Internetdagi onlayn tizimlar va ulardan foydalanish

Ovozli ma'lumotlarni matnga onlayn almashtirish xizmati.

Hozirda aksariat foydalanuvchilar matnli axborotlarni kompyuter yoki mobil qurilmalarda uzoq vaqt davomida yozishni hohlamaydilar. Shuning uchun bugungi kunda ovozli nutqni turli tillarda raqamlashtirishni internetda bir qancha onlayn xizmatlari mavjud.

Bunday onlayn xizmatlar ovozni mikrofon yordamida yoki yozib olingan audio va videodagi ovozli axborotlarni matn holatiga o'tkazish hamda ixtiyoriy tilga tarjima qilish imkonini beradi. Hozirda ovozli matn kiritish Windows, Mac OS, Linux operatsion tizimining Google Chrome brauzeri va android foydalanuvchilari uchun maxsus Android, iOS ilovalari ishlab chiqilgan. Albatta bunda sifatli tashqi mikrofondan foydalanish tavsiya etiladi.

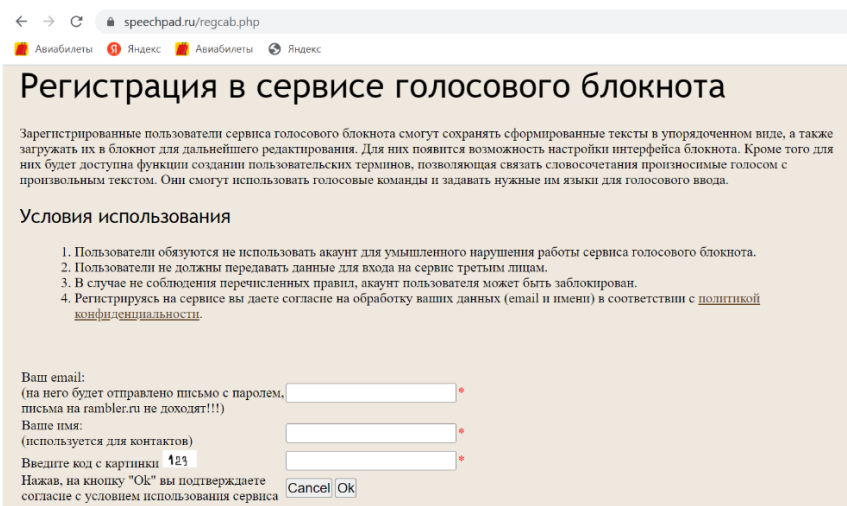
Ovozli bloknot ilovasi.

Ovozli bloknot ilovasidan foydalanish uchun brauzerning manzil maydonchasiga <https://speechpad.ru/> adres sahifasiga yozish orqali nutq kiritish xizmati sahifasiga o'tish kerak. Xizmatdan to'liq foydalanish uchun ro'yhatdan o'tish lozim (2.8-rasm).

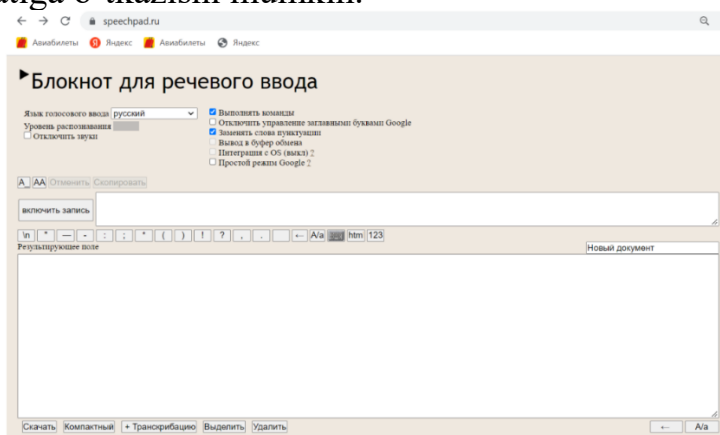
2.8-rasm. Ovozli bloknot xizmat ilovasi

“Регистрация” tugmasi bosiladi, natijada 5.10-rasmda ko'rsatilgan sahifa ochiladi.

2.9-rasm. Ovozli bloknot xizmat ro'yhatdan o'tish sahifasi

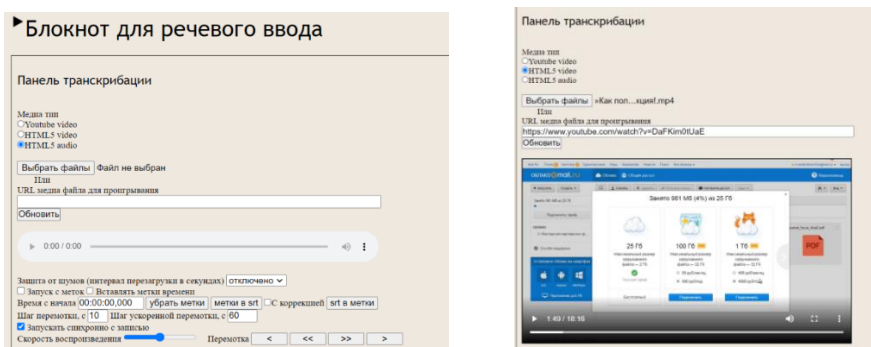
Ochilgan sahifadagi shartlar bilan tanishib chiqib, elektron pochta manzilingiz, tizim xizmatida foydalanish uchun login, parolni va rasmdagi raqamlarni kiritib OK tugmasi bosiladi. Hamda kiritilgan elektron pochta manziliga tizimdan foydalanish uchun parol yuboriladi. Pochtaga yuborilgan parol va ro'yxatdan o'tish login orqali tizimga kirishi, hamda ovozli bloknot xizmatining barcha imkoniyatlaridan foydalanish mumkin bo'ladi. Ro'yxatdan o'tgan foydalanuvchi audio va video ovozli fayllarni matn holatiga o'tkazishi mumkin.

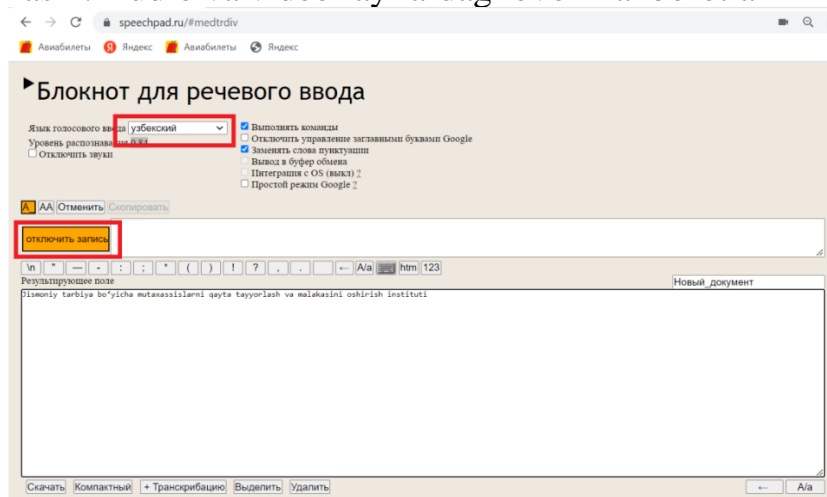
2.10-рasm. Ovozli bloknot xizmat ro'yxatidan o'tgandan so'ng sahifa ilovasi

Audio va video ovozli fayllarni matn holatiga o'tkazishi uchun **+ Транскрибацию** bo'limi bosiladi, u holda rasmdagi sahifa ochiladi

Shundan so'ng Youtube, HTML5 video, HTML5 audio fayllardagi ovozlarni matn holatiga o'tkazish mumkin bo'ladi.

2.11-рasm. Audio va video fayllardagi ovozli axborotlarni kiritish

2.12-рasm. Ovozli axborotlarni kiritish sahifasi

Ovozli bloknot xizmat ilovasida kerakli til tanladi va yozib olish tugmasi bosiladi hamda matn o‘qiladi. O‘qilayotgan matnda nutq tiniq aniq bo‘lishi lozim. Kerakli matn tugatilgandan so‘ng yozuvni tugatish tugmasi bosiladi.

QR-kod va undan foydalanish

QR-kod (Quick Response Code) – inglizcha “**Quick Response**” so‘zlaridan olingan bo‘lib, “tezkor javob” ma’nosini beradi. Ushbu tizim 1994 yilda Yaponiyaning *Denso-Wave* kompaniyasi tomonidan yaratilgan.

QR-kod maxsus tarzda kodlangan qandaydir bir ma’lumot, kvadrat ko‘rinishidagi tasvir. **QR-kod** orqali belgilardan iborat axborotlarni kodlash mumkin. Bunday axborotlar sifatida sayt manzili, elektron tashrifnoma (vizitka), telefon, elektron pochta manzili, biror ob’ektning joylashgan koordinatalari va shu kabi ma’lumotlar ishlatilishi mumkin. Bitta QR-kod 7089 ta raqam yoki 4296 ta harf (A4 formatidagi 1-2 sahifa), 1817 iyeroglif² ni o‘z ichiga olishi mumkin.

QRCode.ru

2.13-rasm. Tashrifnomada (vizitka) QR-kod

QR kodi sizga quyidagi ma’lumotlarni tezda kodlash va o‘qish (dekodlash) imkonini beradi:

- matnlar;
- turli saytlarning URL manzillari;
- ma’lumotni yuklab olish uchun faol havolalar;
- internet havolasi bo‘yicha tezkor o‘tish;
- elektron xat yoki SMS yuborish;
- manzilning joylashuvini aniqlash;
- Wi-Fi (internet) routeriga avtomatik tarzda ulanish mumkin;
- reklama va boshqalar.

Shuningdek, QR kodi tizim turli savdo jarayonlarda ommalashdi, ya’ni mahsulot yorlig‘ida, kommunal xizmatlar kvitansiyasida yoki veb-sayt sahifalarida topish mumkin.

² IYEROGLIF (yun. hieros - muqaddas va qluphe - o‘yiq) - bir so‘z, bo‘g‘in yoki tovushni ifodalashga xizmat qiluvchi ifoda.

QR kod yordamida odatdagi shtrix-kodga qaraganda ancha katta hajmdagi ma'lumotlarni kodlash mumkin. O'rnatilgan kodni foydalanuvchining shaxsiy qurilmalari (smartfon, planshet) dekodlash uchun ishlatilishi mumkin, bu faqat bitta qurilmada bo'lgan sinfda ishlashni sezilarli darajada osonlashtiradi.

Bu kodning bosh afzalligi shundaki, u skanerlovchi uskuna (mobil telefon, fotoapparat yoki qo'l skaneri) yordamida oson va tez o'qish hamda kodlash imkonini beradi (2.14-rasm).

2.14-rasm. Mobil telefonda QR-kod skanerlash

QR kod qo'llanishining asosiy tamoyili shundaki, u giperhavola tarzida ishlay oladi. Bu birdaniga ko'p ma'lumot haqida xabar berish zarur bo'lgan holatlarda yoki uni soddalashtirish kerak bo'lganda juda qulay vosita sanaladi. QR kod elektron ma'lumotlar uzatish tamoyiliga asoslanadi. Bu, ayniqsa, ko'p miqdordagi axborotni uzatish yoki undan foydalanishni soddalashtirishda qo'l keladi. QR kod surati mahsulot yoki xizmatni tanlash jarayonini yengillashtirishga yordam beradi, axir qadoq yoki reklama plakatidagi mana shu kichik kvadratchada 4296 tagacha belgi sig'iriladi. U aloqa jarayonini optimallashtirishga ham xizmat qiladi, masalan, aksariyat holatlarda tashrif qog'ozidagi nishonchada birgina tugmani bosish bilan kontaktlaringiz ro'yxatiga qo'shiladigan telefon raqami shifrlangan bo'ladi. Shu bilan birgalikda, QR kodlar yordamida havoladan o'tish, elektron xat, SMS yuborish, manzil joylashuvini bilish va boshqa ko'plab amallarni bajarish mumkin.

QR-kodni yaratish uchun kerakli axborot o'lchami aniqlangan holda tayyorlab olinadi va maxsus generator dasturidan foydalaniladi. Masalan, *qrcoder.ru* saytida onlayn tarzda yoki *QR-Code Studio* dasturini <https://www.tec-it.com/> saytidan kompyuterga yuklab, ishga tushirish orqali *QR-Codeni* yaratish mumkin.

Shuningdek, bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida "QR-online" – Uzcard va HUMO to'lov terminal tizimlarida to'lov va pul o'tkazmalarida (QR-to'lovlari) amalga oshirilmoqda. Ushbu onlayn imkoniyat O'zbekistonda elektron tijoratni rivojlantirish orqali shaxsga naqd pul yoki bank kartalarini olib yurmaslik imkonini beradi. To'lov uchun zarur bo'lgan barcha ma'lumotlar to'lov ilovasi ichida mavjuddir.

3-mavzu. Ziyonet ta'lim portali

Reja:

- 3.1. Ziyonet ta'lim portali asosiy maqsadi va imkoniyatlari
- 3.2. Ziyonet ta'lim portali sport ta'lim resurslarini yaratish va joylashtirish
- 3.3. "uTube.uz"da jismoniy tarbiya va sportga oid resurslarini joylashtirish
- 3.4. "Fikr.uz"da jismoniy tarbiya va sportga oid resurslarini joylashtirish

3.1. Ziyonet ta'lim portali asosiy maqsadi va imkoniyatlari

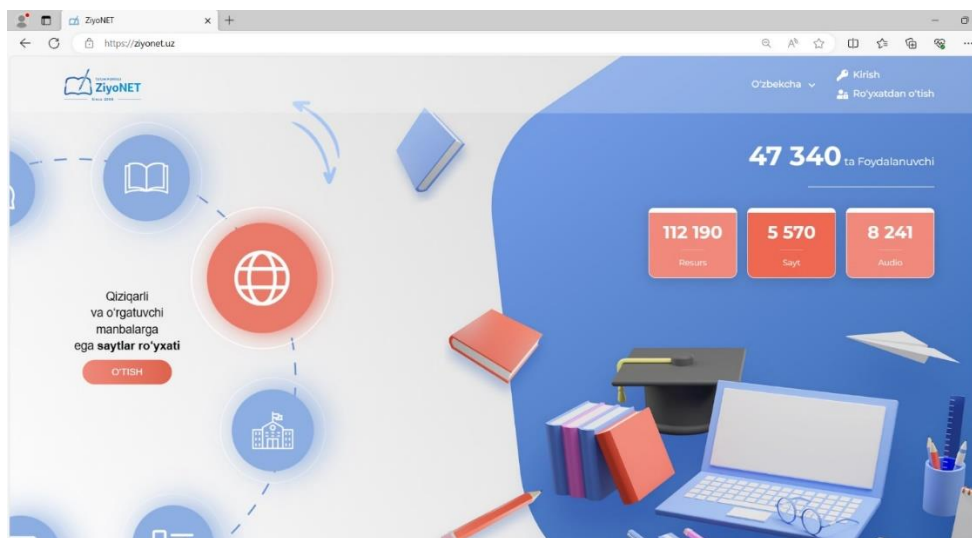

ZiyoNET ta'lim portali 2005-yil 28-sentabrdagi PQ-191-sonli "O'zbekiston Respublikasining jamoat ta'lim axborot tarmog'ini tashkil etish to'g'risida"gi Qaroriga muvofiq tashkil topgan.

ZiyoNET tarmog'ining asosiy maqsadi, respublika yoshlari hamda ta'lim oluvchilari uchun ta'lim olish tizimida keng ko'lamlı axborot-kommunikatsiya xizmatlarini joriy etishdan iborat.

ZiyoNET ta'lim portali – o'quvchi yoshlar, talabalar, murabbiylar, shuningdek barcha portal foydalanuvchilari uchun kerakli axborotlarni jamlash bilan bir qatorda, ularga axborot texnologiyalari sohasidagi kerakli ma'lumotlarni berish, o'zaro muloqot qilish va tajriba almashinishlari uchun zarur imkoniyatlarni yaratib beradi.

Portalda quyidagi bo'limlar mavjud: "Saytlar reyestri", "Xorijiy tillar", "Audikitoblar", "Kutubxona", "Savol-javoblar", "O'yinlar", "Ta'lim muassasalari", "Abiturient", "Sport", "Sayt satellitlar", "Arboblar" va "Armiya va yoshlar" (3.1-rasm).

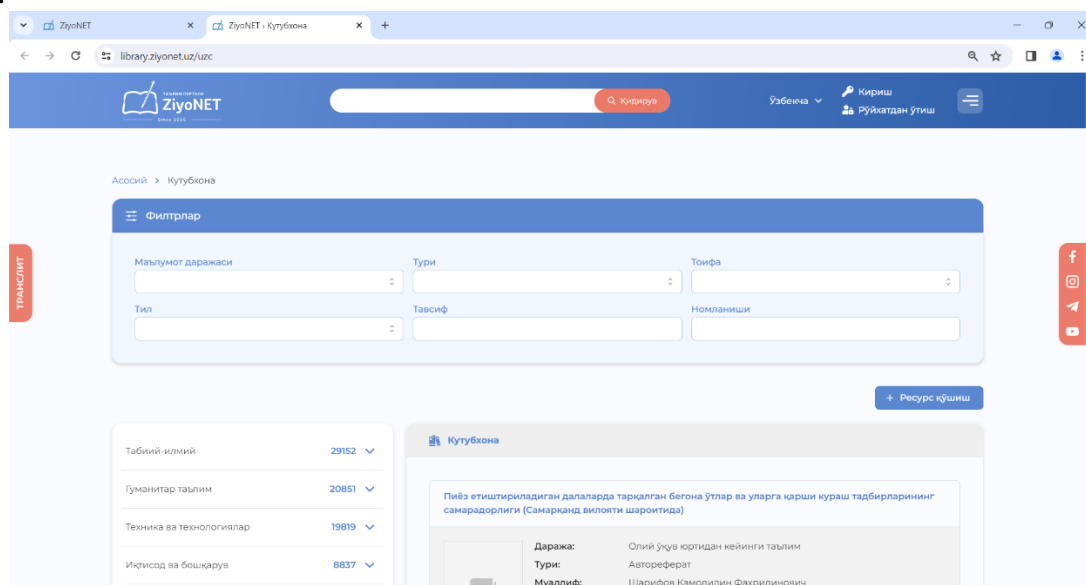
3.1-rasm. ZiyoNET ta'lim portali bosh sahifasi

ZiyoNET ta'lim portalida:

- uMail.uz
- Fikr.uz
- WWW.UZ
- uTube.uz
- uSport.uz
- Arbobl.uz

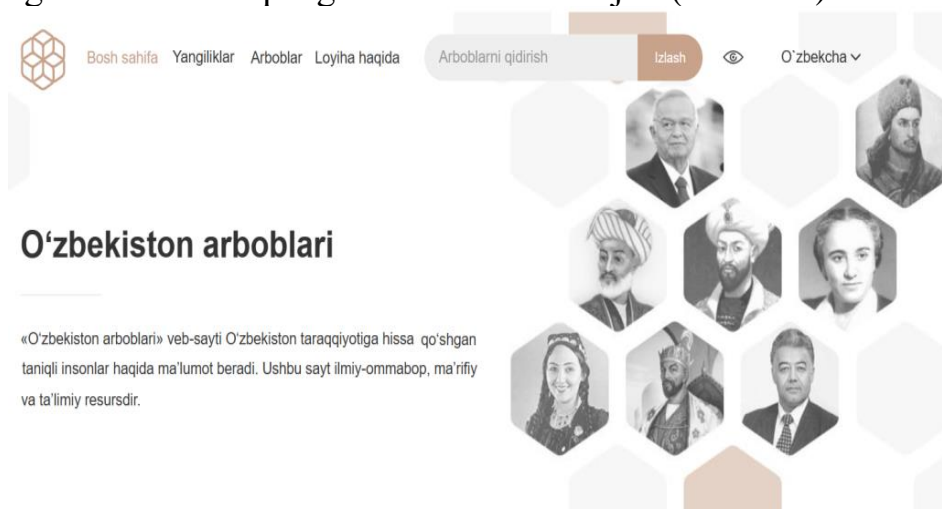
- B-b.uz
- Lang.uz
- Diktant.uz
- Meros.uz
- Tanlov.uz
- Chakchak.uz loyihalari mavjud.

Kutubxona. Ziyonet ta'lim portalining “**Kutubxona**” bo‘limida ilmiy qo‘llanmalar, ma’ruza matnlari, dars ishlanmalari va turli ilmiy ishlar jamlangan (3.2-rasm).

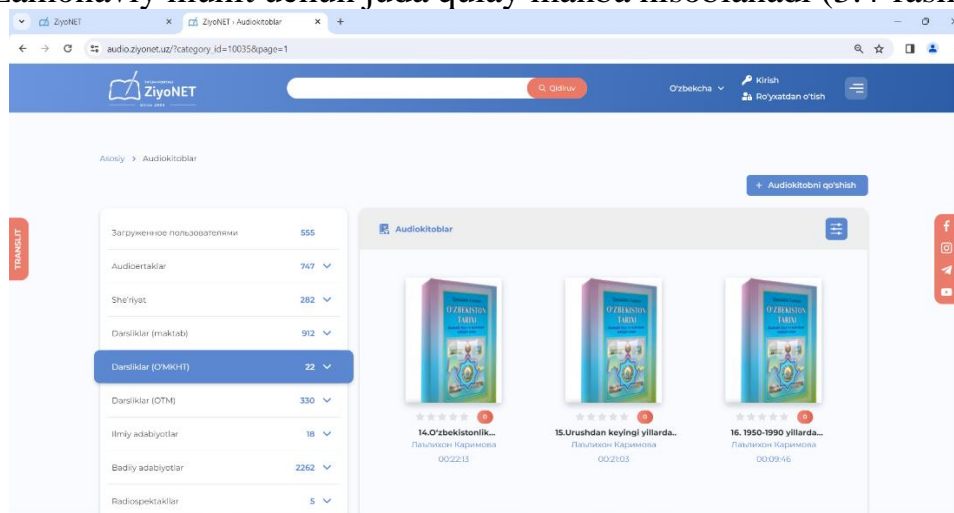
3.2-rasm. “**Kutubxona**” bo‘limi sahifasi

O‘zbekiston arboblari loyihasi. O‘zbekiston va butun Markaziy Osiyoning rivojlanishiga katta hissa qo‘shgan arboblari, xalqimiz tarixida fan va madaniyat sohasida o‘chmas iz qoldirgan insonlar behisobdir. Ushbu bo‘limda aynan ularning hayoti va ijodi, faoliyati, bizga qoldirgan ma’naviy boyliklari haqida ma’lumot berilgan. O‘zbekiston arboblari loyihasida fan va texnika, dinshunos va ma’rifatparvarlar, madaniyat, adabiyot namoyondalari, qahramonlar, ustoz va murabbiylar, davlat arboblari va vatandoshlarimizning erishgan yutuqlari shuhratini olamga tanitgan insonlar haqidagi ma’lumotlar mavjud (3.3-rasm).

3.3-rasm. “**O‘zbekiston arboblari loyihasi**” bo‘limi sahifasi

Audiokitoblar. Audiokitoblar bo‘limida ta‘lim oluvchilari uchun resurslarni o‘qish yoki ko‘rish hamda o‘zbek, qoraqalpoq, rus va boshqa tillardagi audiokitoblar va audiomateriallar tinglash zahirasini mujassamlashtirgan. Audiokitoblar bugungi tezkor va zamonaviy muhit uchun juda qulay manba hisoblanadi (3.4-rasm).

3.4-rasm. “Audiokitoblar” bo‘lim sahifasi

3.2. Ziyonet ta‘lim portali sport ta‘lim resurslarini yaratish va joylashtirish

Ziyonet ta‘lim portali sport ta‘lim resurslarini yaratish va joylashtirish O‘zbekistonning milliy manfaatlarini hisobga olgan holda, yoshlarning ma‘naviy, aqliy jihatdan kamol topishiga ko‘maklashadigan ijtimoiy-siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy, tahliliy, ma‘naviy-ma‘rifiy, ilmiy-ta‘lim hamda boshqa axborotlardan keng ko‘lamda foydalanishni ta‘minlash;

- faol hayotiy mavqega ega bo‘lgan barkamol shaxsiy voyaga yetkazishga qaratilgan milliy axborot resurslarini shakllantirish va rivojlantirish;

- respublika o‘quvchilari va yoshlari uchun masofaviy ta‘lim usullarini, boshqa axborot-kommunikatsiya xizmatlarining keng kompleksini ta‘lim tizimiga joriy etishda ko‘maklashish;

- yoshlar o‘rtasida sog‘lom turmush tarzini targ‘ib etish, har xil sport turlarini ommalashtirish.

Jismoniy tarbiya mashg‘ulotlarida ovozli (audio) yoki video ma‘lumotlardan keng foydalanish o‘quv mashg‘ulot jarayonini samarali olib borishda ham ko‘pincha bunday ma‘lumotlarga murojaat qilamiz. Chunki audio va video uyg‘unlashgan holda yaratilgan materiallarni qo‘llash ya‘ni elektron resurslardan foydalanish mashg‘ulotlari tashkiliy sifatini oshiradi.

Interaktiv vositalar axborotni taqdim qilishning turli xil vositalarini - tekst, statik va dinamik grafiklar, video va audio yozuvlarni bir butun majmuaga birlashtirish imkoniyatini yaratadi.

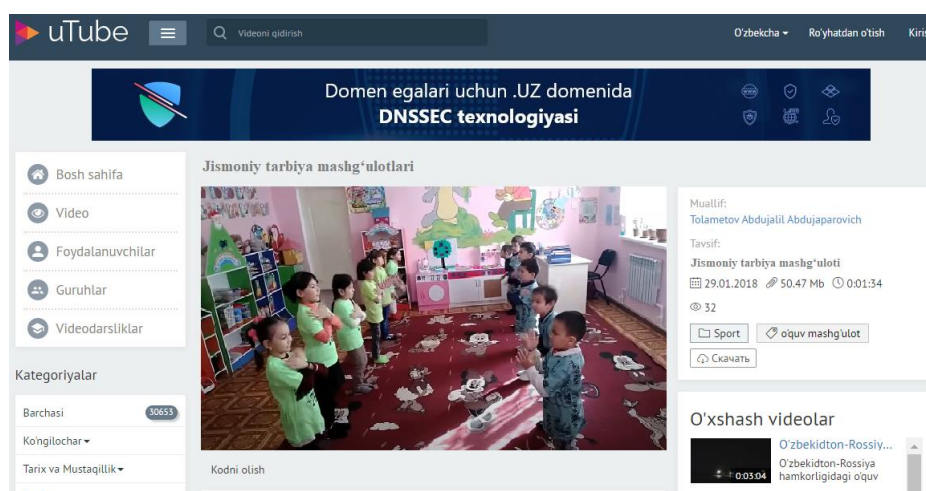
Multimediadan foydalanish axborotni o‘zlashtirishning o‘ziga xos hususiyatlarini maksimal darajada hisobga olishga imkon beradi. Shuningdek, kompyuter vositasida axborotlarini yetkazib berishda juda ham muhimdir. Yaratilayotgan ko‘pchilik elektron

ta'lim resurslari axborotlarning turli-tuman turlari bilan ishlashga yo'naltirilgan. Ular fotosur'atlar, tovushli fragmentlar va albatta, animatsiya va video bo'lishi mumkin.

3.3. “uTube.uz”da jismoniy tarbiya va sportga oid resurslarini joylashtirish

uTube.uz – bu ochiq ta'limiy videoportal -ZiyoNET axborot ta'lim tarmog'i doirasida tuzilgan. uTube.uz portalida ko'plab video ma'ruzalar, video darsliklar, turli yo'nalishlar bo'yicha seminar hamda intervyular to'plangan.

Shuningdek, portaldan materiallarni ko'chirib olish imkoniyati mavjud. Ushbu portalga ma'lumotlarni qo'shish imkoniyati id.uz tizimidan ro'yxatdan o'tgan barcha foydalanuvchilar uchun mavjud.

3.5-rasm. uTube.uz saytning sahifasi

Ushbu sayt quyidagi xizmatlarni taqdim etadi:

- videomateriallarni ko'rish;
- videomateriallarni joylashtirish;
- videomateriallarni ko'chirib olish;
- foydalanuvchi videomaterialiga havolani joylashtirish.

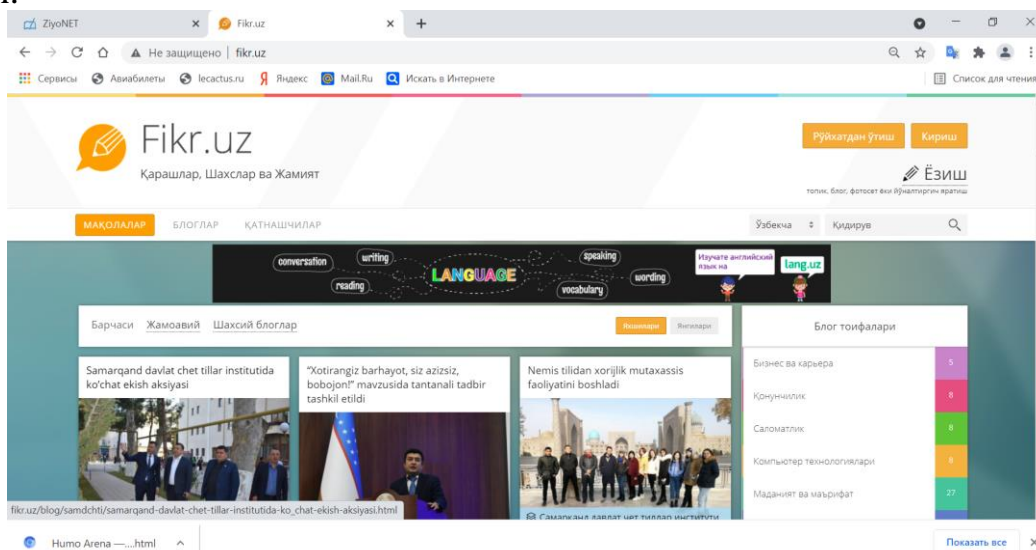
uTube.uz saytida ro'yxatdan o'tgan foydalanuvchi avi, wob, mp4, mpeg, movie, mov, mv va mkv formatli videolarni joylashtirish mumkin.

Shuningdek, yuklangan fayl moderatorlar tomonidan sayt talablariga muvofiqligi bo'yicha tekshiriladi.

3.4. “Fikr.uz”da jismoniy tarbiya va sportga oid resurslarini joylashtirish

Maqolalarini fikr.uz saytida chop etish. Fikr.uz sayti ZiyoNET axborot ta'lim tarmog'i doirasida tuzilgan bo'lib, foydalanuvchilar unda mualliflik maqolalarini chop etishlari va boshqa foydalanuvchilar bilan birga muhokama qiladilar. Maqolalar mavzu va mazmun jihatidan ta'lim, fan, madaniyat, sport, yuqori texnologiyalar va biznesga bag'ishlangan bo'lishi kerak. Fikr.uz saytining tuzilishi undan foydalanuvchi insonlarning ijodiy hamkorlikda saytni kerakli axborot bilan to'ldirishga yo'naltirilgan. Sayt foydalanuvchilari maqolalarni shaxsiy va jamoat bloglarida chop etishlari, so'rovnomalar o'tkazishlari hamda o'zga foydalanuvchilar bilan muloqat o'rnatishlari

mumkin.

3.6-rasm. *fikr.uz* saytning bosh sahifasi

“fikr.uz” ning maqsadi - foydalanuvchiga IT, ta’lim, madaniyat, sport, ilm-fan va boshqa sohadagi mashhur bo‘lgan shaxslar bilan, hamda bir qator zaruriy-muhim savollarni bajarishda mas’ul bo‘lgan davlat va ijtimoiy tashkilotlar vakillari bilan muomala qilishi uchun sifatli kontentga ega bo‘lgan resurs yaratish.

Shaxsiy blog – Fikr.uz saytidan ro‘yxatdan o‘tgach, sayt qonun-qoidalariga muvofiq tarzda foydalanuvchiga odatiy holda birlashtiriluvchi blog. Shaxsiy blog muallifi – **fikr.uz** dan ro‘yxatdan o‘tgach, blogga birlashtirilgan foydalanuvchi.

Jamoat blogi – jamoa tomonidan yuritiluvchi blog. Fikr.uz saytidagi barcha jamoat bloglari mavzu asosida yo‘nalishga ega bo‘lib, reytinglarini hisobga olganda “Yaxshi” va “Yomon” ovozga ega bo‘lgan turlarga ajratiladi. «Yaxshi» ovoz – bu blog foydalanuvchilari tomonidan ijobiy ovozga ega bo‘lgan blog. «Yomon» ovoz – foydalanuvchilar tomonidan ma’qullanmagan bloglar.

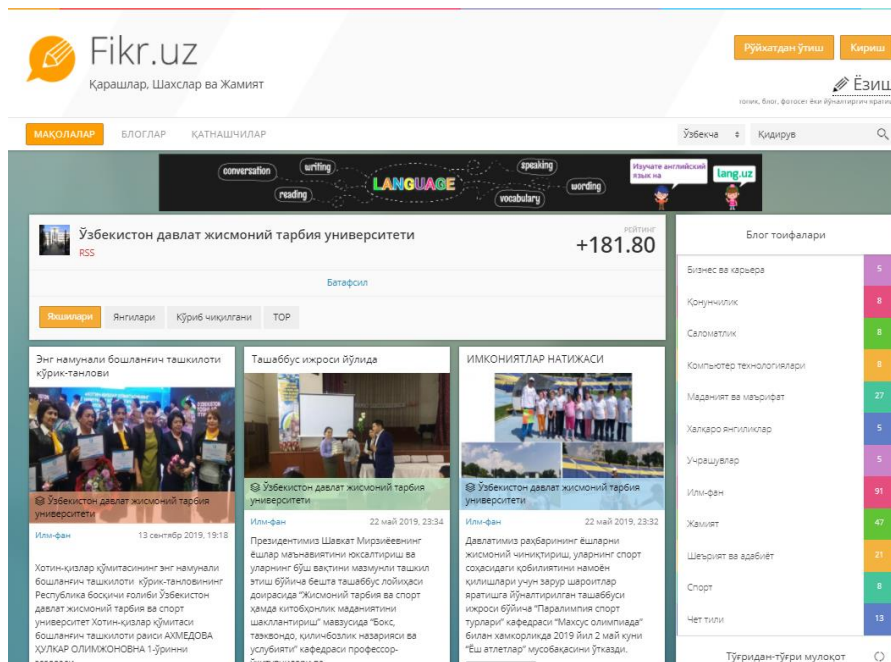
Jamoaviy blogni yaratish uchun foydalanuvchi avtorizatsiyadan o‘tgandan so‘ng «**Yozish**» ishoratini bosib topik qo‘shish sahifasida «**Blog yaratish**» tugmasini bosish lozim. Yangi ochilgan sahifada maxsus shaklda quyidagi ma’lumotlarni kiritish kerak:

- blogning nomi;
- blogning URL manzili;
- blogning yo‘nalishi;
- blog haqida qisqa ma’lumot;
- topiklarni blogga e’lon qilish uchun foydalanuvchi reytingiga cheklash o‘rnatish;

- blogning “Avatari”ni o‘rnatish. Kerakli ma’lumotlarni kiritgandan so‘ng «**Saqlash**» tugmasini bosish mumkin.

Jamoaviy blogni Fikr.uz saytidan ro‘yxatdan o‘tgan va ≥ 2 reytingiga ega bo‘lgan har bir foydalanuvchi jamoat blogini yaratadi.

Jamoat blogining sohibi o‘z xohishiga binoan blogni o‘chirib tashlay olmaydi. Blogni o‘chirish uchun blog sohibi (blog tuzuvchisi) Fikr.uz saytining ma’muriyatiga o‘z nomini va blog manzili ko‘rsa-tilgan ko‘rsatkichni, blogni o‘chirib tashlash sababini ko‘rsatib bildirgi xati yuborishi lozim (3.6-rasm).

3.7-rasm. O‘zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti jamoaviy blogi

Maqola – blogdagi xabar. Maqolaning mazmuni u e‘lon qilinayotgan blogning yo‘nalishiga mos kelishi kerak. Fikr.uz ning istalgan blogida joylashtirilgan maqolalar reytingdagi mavqeiga ko‘ra “**Yaxshi**” va “**Yomon**” maqolalarga ajratiladi. Barcha bloglarda ajratilgan ballar miqdori mavjud bo‘lib, ularga ko‘ra maqolaning “Yaxshi” yoki “Yomon”ligi belgilanadi. «Yaxshi» maqola – bu foydalanuvchilar tomonidan ma‘qullangan maqola. «Yomon» maqola – foydalanuvchilarga mavzu va mazmun jihatdan yoqmagani maqola.

Fikr.uz saytidan ro‘yxatdan o‘tganlar o‘z reyting ko‘rsatkichlariga ko‘ra shaxsiy va jamoat bloglaridagi maqolalarga o‘z izohlarini bildiradilar. Fikr.uz sayti foydalanuvchisining qoldirgan barcha izohlari jamoatchilik tomonidan baholanadi.

Fikr.uz saytidan foydalanishning qulayligini oshirish maqsadida belgilar qo‘llanadi. Saytning bosh sahifasida maqolalarning asosiy mazmunini ochuvchi, ommabop tarzda o‘qilayotgan maqolalarni aks etuvchi maxsus belgilar bilan so‘zlar ajratilgan. Fikr.uz saytida belgilar maqolani tayyorlash va tahrirlash vaqtida qo‘yiladi.

Nazorat savollari:

1. Ziyonet ta‘lim portalini maqsad va vazifalarini tushuntirib bering.
2. Ziyonet ta‘lim portalini maqsad va vazifalarini tushuntirib bering.
3. Utube.uz vazifasi nima?
4. Fikr.uz saytining vazifasi nima?
5. Usport.uz qanday sayt?

Amaliy topshiriqlar:

1. Ziyonet ta‘lim portalidan ro‘yxatdan o‘ting.
2. Fikr.uz blogidan o‘z maqolangizni kiriting.
3. Utube.uz saytiga shaxsiy “Maktabgacha ta‘lim tashkiloti” uchun jismoniy tarbiyaga oid videoni joylashtiring.

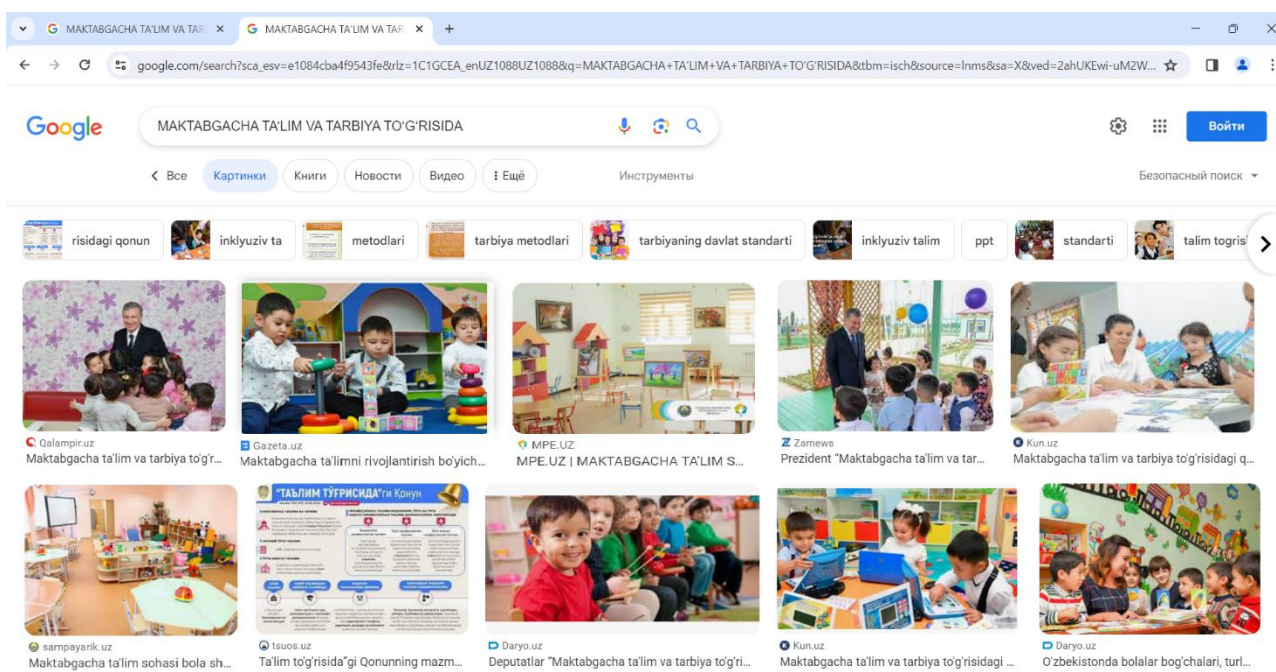
4-mavzu Kasbiy faoliyatda zamonaviy axborot texnologiyalardan foydalanish

Reja:

- 4.1. Kasbiy vazifalarni bajarishda zarur bo'lgan axborotlarni izlash, saqlash, qayta ishlash va uzatish
- 4.2. Jismoniy tarbiya va sportda telekommunikatsiya texnologiyalari

4.1. Kasbiy vazifalarni bajarishda zarur bo'lgan axborotlarni izlash, saqlash, qayta ishlash va uzatish

Internet tarmog'i shunday bir muhitki u o'zida turli ko'rinishdagi va turli tillardagi ko'plab axborotlarni jamlagan. Internet tarmog'ida har bir foydalanuvchi axborotni qidirish uchun o'zbek, rus, ingliz yoki boshqa tillardagi bir yoki bir necha so'zdan tashkil topgan so'rovlardan foydalanadi. Internet tarmog'ida ma'lumotlarni uning sarlavhasi yoki uning tarkibida ishtirok etgan so'zlar va jumlar bo'yicha qidirib topish mumkin. Bunda foydalauvchi tomonidan Internet qidiruv tizimi qidiruv maydoniga kerakli ma'lumotga doir so'z yoki jumla kiritiladi va qidiruv tizimi ishga tushiriladi.

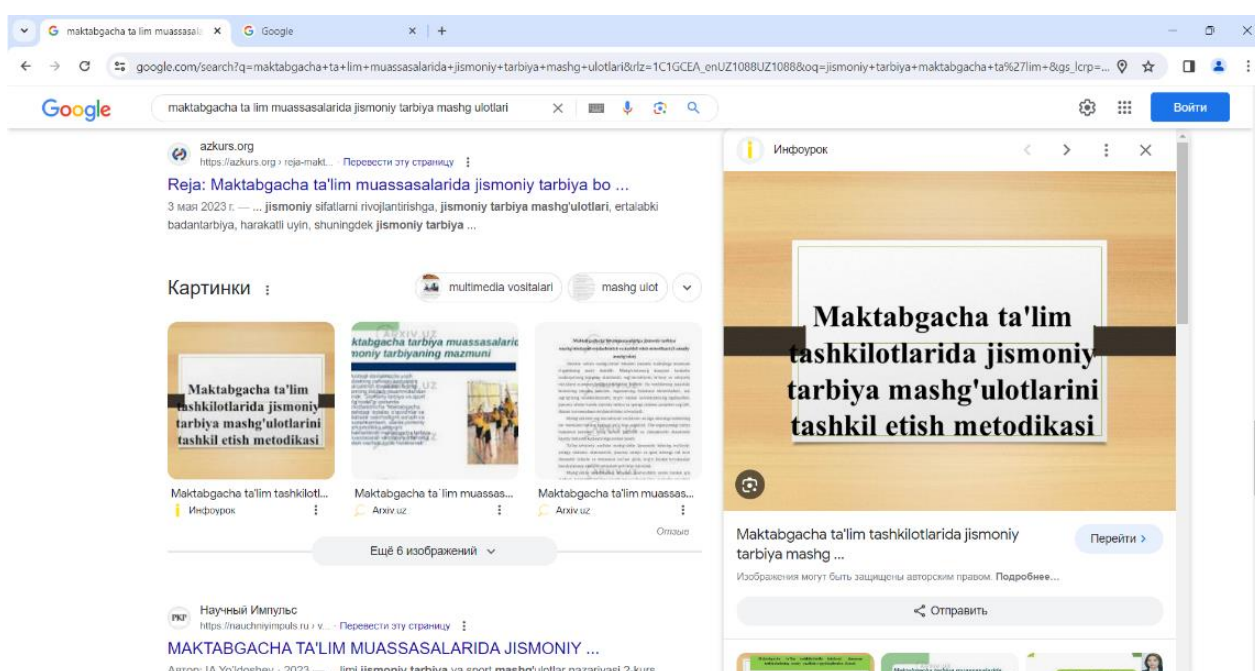

Har bir foydalanuvchiga Internet tarmog'i orqali o'ziga kerakli bo'lgan ma'lumotlarni oson va tez kidirib topishi uchun axborotning parametrlari bo'yicha qidirish taklif kilinadi. Ular quyidagilardan iborat:

- Ma'lumotlarni uning tili bo'yicha qidiruv;
- Ma'lumotlarni uning turi (matn, rasm, musiqa, video) bo'yicha qidiruv;
- Ma'lumotlarni uning joylashgan mintaqasi bo'yicha qidiruv;
- Ma'lumotlarni uning joylashtirilgan sanasi bo'yicha qidiruv;
- Ma'lumotlarni uning joylashgan Internet zonasi bo'yicha qidiruv;

Ma'lumotlarni xavfsiz qidiruv.

Internet tarmog'ida grafik va matnli ma'lumotlarning ko'plab turlari uchraydi, ya'ni: matn muxarirlari, elektron jadval ichidagi matnlar, chizma (vektor), foto (rastr), harakatlanuvchi (animatsiya) hamda siqilgan rasmlar. Matn ko'rinishidagi axborotlarni qidirishda tili, joylashtirilgan sanasi, kalit so'z orqali amalga oshiriladi xamda rasm ko'rinishidagi ma'lumotlar ustida faqatgina uning nomi yoki turi bo'yicha qidiruv olib borish mumkin. Ko'pgina internet qidiruv tizimlari grafik yoki tasvir ko'rinishidagi ma'lumotlarni qidirish uchun alohida bo'linga ega bo'lib, bu bo'lim orqali ixtiyoriy turdagi rasmlarni ularning nomlari bo'yicha qidiruvni amalga oshirish mumkin. Bunga misol qilib sport yo'nalishiga oid ma'lumotlarni qidirish quyidagicha amalga oshiriladi: Brauzer saxifalar nomi joyiga eng ko'p qo'llaniladigan veb saxifani yozamiz bu "google.uz" saxifasidir. Masalan: Sport yangiliklari

"google.uz" saxifasida quyidagi jarayon bo'ladi ya'ni sahifa almashadi.

Kerakli bo'lgan veb sahifa strekani ustiga obargan holda tanlanadi va tegishli bo'lgan veb sahifa ochiladi.

4.2. Jismoniy tarbiya va sportda telekommunikatsiya texnologiyalari

Maktabgacha ta'lim muasasasidagi jismoniy tarbiya va sog'lomlashtirish mashg'ulotlarida telekommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish bolalarga ta'lim berish samaradorligini oshirish bilan birga bolaning aqliy va ijodiy imkoniyatlarini yuzaga chiqarishda ijobiy natija beradi.

Shu bilan birga telekommunikatsiya texnologiyalari bolaga interfaol ta'lim berish vositasi sifatida bolaning yangi bilimlarni tez o'zlashtirishiga va dunyoqarashini kengayishiga imkon beradi. Maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim-tarbiyasida an'anaviy ta'lim shakllari bilan telekommunikatsiya texnologiyalarini taqqoslaydigan bo'lsak, telekommunikatsiya texnologiyalari yordamida olib borilgan mashg'ulotlar samarali natijalari namoyon bo'ladi. Ekranida axborotning aks etishi bolalarda shu faoliyat turiga nisbatan diqqat va qiziqishini uyg'otadi, harakat, tovush, multiplikatsiya tasvirlari bola xotirasida uzoq vaqt taassurot qo'ldiradi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarining jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida telekommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish nafaqat yangi imkoniyatlar, balki bolalar jismoniy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu texnologiyalardan foydalanishga quyidagilar kiradi:

- interaktiv videolar va multimediyadan foydalanish;
- turli harakatlar, mashqlar va o'yinlar videolarini ko'rsatish bolalarga yaxshiroq tushunish va eslab qolishga yordam beradi;
- jismoniy faoliyat bilan bog'liq tushunchalarni va harakat mashqlarni tasavvur qilishda yordam beradi.

Videoprojektor

Zamonaviy dars jarayonida turli xil chizmalar, rasmlar, slaydlar, matnlar, test savollari, tajribalar va h.k.larni ekranda o'quvchilarga kattalashtirib namoyish qilish uchun VV majmuasidan foydalanish yaxshi samara beradi (1.7-rasm). Ayniqsa, fizikaga oid tajribalarni VV majmuasida namoyish qilish o'quvchilarning bu tajribalar mohiyatini yaxshi tushunishlariga yordam beradi. Videoprojektor kompyuter sistemaa blokining VGA portiga ulanadi va ekrandan 3-5 metr masofada joylashtiriladi.

1.7-rasm.Videoproyektor

Mobil telefondagi ilovalar yoki qurilmalardagi foydalanish. Bolalarning jismoniy faolligini, masalan, qadamlar yoki harakatlanish vaqtini kuzatishga yordam beradigan maxsus mobil ilovalar va qurilmalar o'rganilayotgan jarayonni monitor ekranida vizual ravishda aks ettirishda keng foydalanish maqsadga muvofiq. Bu bolalarni faolroq bo'lishga undashi va ularga jismoniy faoliyatning ahamiyatini tushunishga yordam berishi mumkin.

Masofaviy mashg'ulotlar va maslahatlarni tashkil etish: Videokonferensiya aloqa va onlayn platformalardan foydalangan holda malakali trenerlar bilan masofaviy mashg'ulotlar va maslahatlar tashkil qilish mumkin. Bu, ayniqsa, bolalar maktabgacha ta'lim muassasasidan uzoqda, masalan, uyda yoki bayram paytida foydalidir. Murabbiylar mashqlar, o'yinlar va sport mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatmalar berishi, shuningdek, bolalarning muvaffaqiyatini kuzatishi va ularni rag'batlantirishi mumkin.

Shu bilan birga, maktabgacha ta'lim muassasalarida telekommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishda bolalarning yosh guruhining xususiyatlarini hisobga olish va ularning xavfsizligini ta'minlash kerak. Texnologiyalar tushunarli va bolalar uchun ochiq bo'lishi, shuningdek, ma'lumotlar xavfsizligi va maxfiylik talablariga javob berishi kerak.

Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan telekommunikatsiya texnologiyalarini qo'llashda ularning himoyasi va xavfsizligini ta'minlash uchun bir qator xavfsizlik choralarini ko'rish kerak. Ushbu chora-tadbirlari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- ota-ona roziligi:
- texnologiyadan foydalanishdan oldin ota-onalar qanday ma'lumotlar to'planishi va ulardan qanday foydalanilishi va saqlanishi haqida xabardor qilinishi kerak.

- farzandlari bilan texnologiyadan foydalanish va shaxsiy ma'lumotlarning maxfiylikini ta'minlash uchun ota-onalarning yozma roziligini olish kerak.

Kontentni filtrlash: foydalaniladigan barcha ilovalar, veb-saytlar va boshqa manbalarda maktabgacha yoshdagi bolalarning nomaqbul materiallarga kirishining oldini olish uchun tegishli kontent filtrlari mavjudligiga ishonch hosil qiling. Faqat yosh ehtiyojlari va me'yorlariga javob beradigan resurslarni tanlash lozim.

Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan telekommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishda qanday xavfsizlik choralarini ko'rish kerak?

Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun telekommunikatsiya texnologiyadan foydalanish vaqtini belgilash, ya'ni ekranda ko'p vaqt o'tkazish ularning salomatligi va rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun bolalar pediatrlar va bolalarni rivojlantirish tashkilotlari tomonidan taqdim etilgan me'yor vaqti ko'rsatmalariga rioya qilish tavsiya etiladi.

Shuningdek, kompyuter maktabgacha yoshdagi bolalar uchun an'anaviy jismoniy tarbiya usulini hech qachon almashtirmaydi. Kompyuter jismoniy tarbiya jarayonining sifatini oshirish vositalaridan biri bo'lib, undan foydalanish maqsadga muvofiq bo'lishi kerak. Maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari an'anaviy o'qitish texnologiyalaridan samaraliroq bo'lgandagina qo'llanilishi kerak.

Nazorat savollari:

1. Internet tarmog'i qanday axborotlarni jamlaganligini tushuntirib bering.
2. Maktabgacha ta'lim muassasalariga oid axborotlarni da ta'lim jarayoni aniqlang.
3. Maktabgacha ta'lim muassasalarida telekommunikatsiya texnologiyalari imkoniyatlarini tushuntirib bering.

1. Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti rasmiy veb saytni aniqlang

- A) www.sportedu.uz
- B) www.sport.uz
- C) www.markaz.uz
- D) www.trener.uz

2. O'zbekiston Respublikasi yoshlar siyosati va sport vazirligi rasmiy veb saytni aniqlang

- A) www.minsport.uz
- B) www.sport.uz
- C) www.sportedu.uz
- D) www.trener.uz

3. Axborot xavfsizligini buzuvchilarni nechta kategoriyaga ajratish mumkin

- A) 4 ta
- B) 3 ta
- C) 2 ta
- D) 6 ta

4. Bugungi kunda aniqlangan Kompyuter tarmoqlariga suqilib kiruvchilarni ko'rsating?

- A) Xakerlar, krakerlar, kompyuter qaroqchilari
- B) Xakerlar, krakerlar
- C) Xakerlar
- D) kompyuter qaroqchilari

5. Dinamik parol bu...?

- A) Bir marta ishlatilganidan so'ng boshqa umuman ishlatilmaydigan parol
- B) Ko'p ishlatildigan parol
- C) Umuman ishlatilmaydigan parol
- D) O'zgaruvchan parol

6. Microsoft PowerPoint – bu:

- A) Taqdimot muxarriri
- B) Matn muxarriri
- C) Jadval muxarriri
- D) Grafik muxarrir

7. Internet ta'lim muassasalari domenini ko'rsating?

- A) *.edu
- B) *.ziyonet
- C) *.uz
- D) *.com

8. Ziyonet axborot ta'lim tarmog'i doirasida tuzilgan mualliflik maqolalarini chop etish mumkin bo'lgan veb saytni aniqlang

- A) fikr.uz
- B) ziyonet.uz
- S) sport.ziyonet.uz
- D) library.ziyonet.uz

9. Ko‘p sonli qabul qiluvchilarga tarqatiladigan, keraksiz elektron xabarlar odatda nima deb ataladi?

- A) Spam
- B) elektron xabarlar
- C) Virus
- D) Reklama

10. O‘zbekiston Respublikasi xukumat portali aniqlang.

- A) www.gov.uz
- B) www.minsport.uz
- C) www.lex.uz
- D) www.edu.uz

11. Respublikamizda yaratilgan ta‘lim muassasalarining ta‘lim tarmog‘ini ko‘rsating?

- A) ziyonet
- B) edu
- C) sportedu
- D) minsport

12. Elektron pochta nima uchun mo‘ljallangan?

A) maxsus dastur bo‘lib, uning yordamida dunyoning ixtiyoriy joyidagi elektron manzilga ma‘lumotni jo‘natish va qabul qilish mumkin

B) Internetda ma‘lumotlarni izlab topish, ko‘rish va qabul qilishni yengillashtiruvchi dastur

S) Internetda ma‘lumotlarni izlab topish, ko‘rish va qabul qilish uchun

D) Web-saxifalar tuzishda ishlatiladigan gipermatn ga asoslangan dasturlash tili

13. Power Point dasturi nima uchun mo‘ljallangan?

A) prezentatsiya va slaydlar tashkil etish

B) nashriyot tizimi

S) Web-saxifalar tuzishda ishlatiladigan gipermatn

D) Operativ xotirani tashkil qilib, ma‘lumotlarni saqlaydi

14. Kompyuter virusi nima?

A) maxsus yozilgan dastur

B) ekranda ob‘ektlarning ko‘rinishini formasi va o‘lchamlari

S) ovozli va videoinformatsiyali ma‘lumotli umumlashgan dastur

D) tasvirlarni qayta ishlaydigan dastur

15. Internet xizmati taqdim etuvchi tashkilot qanday nomlanadi?

A) Internet provayder

B) Server

C) Domen

D) google

16. Microsoft PowerPoint dasturi yordamida yaratiladigan hujjatlar qanday nomlanadi?

A) “Prezentatsiya”

B) “Kniga”

C) “Dokument”

D) “List”

17. Microsoft Excel dasturida yaratiladigan hujjatlar qanday nomlanadi?

A) “Kniga”

B) “Prezentatsiya”

C) “Dokument”

D) “List”

18. Sayt deganda nimani tushunasiz?

A) Internetdagi bitta nomga ega bo‘lgan sahifani

B) Web-saxifalar tuzishda ishlatiladigan gipermatnga asoslangan dasturlash tili

S) Internetda ma’lumotlarni izlab topish, ko‘rish va qabul qilish uchun

D) maxsus dastur bo‘lib, uning yordamida dunyoning ixtiyoriy joyidagi elektron manzilga ma’lumotni jo‘natish

19. Multimedia nima?

A) ovozli va videoinformatsiyali ma’lumotli umumlashgan dastur

B) Web sahifani HTML tili formatiga o‘tkazadi

S) qog‘ozdagi ma’lumotni kompyuter ekraniga tasviriy ravishda ko‘chiradi

D) internetda ma’lumotlarni izlab topish imkoniyatiga ega bo‘lgan Web-sahifa

20. Elektron darclik nima?

A) Maxcuc dasturiy tilda yozilgan va barcha foydalana oladigan darclik

B) Matn muxarririda yaratilgan oddiy darclik

S) Bunday darclik yo‘k, ammo elektron kullanma tushunchasi mavjud

D) Kompyuter texnologiyalaridan foydalanish vocitacida yozilgan elektron darclik

21. Internetda WEB-sahifani ko‘rish uchun qaysi dastur kerak bo‘ladi?

A) Brauzer

B) Matn muharriri

S) Grafik muharriri

D) HTMLmuharriri

22. Brauzer nima?

A) Internetda ma’lumotlarni izlab topish, ko‘rish va qabul qilishni yengillashtiruvchi dastur

B) elektron pochta xizmatini ko‘rsatuvchi dastur

S) aloqa xizmati

D) amaliy dasturlar majmuasi

23. Qaysi yacheyka faol deb ataladi?

A) To‘ldirilgan

B) Ixtiyoriy

S) kursor turgan yacheyka

D) matnli

24. Excel dagi asosiy ma’lumotlar turlari qanday?

A) matn, raqamlar, formulalar;

B) raqamlar, formulalar;

S) raqamlar, sanalar, raqamlar;

D) harakatlar ketma-ketligi;

25. Microsoft Excel dasturining asosiy elementlari:

A) yacheyka;

B) ma'lumot;

S) sonlar;

D) varoq;

26. Internet qaysi tarmoq turiga kiradi?

A) Global

B) Lokal

C) Mintaqaviy,

D) Mintaqaviy-global

Avtorizatsiya – foydalanuvchining resursdan foydalanish huquqlari va ruxsatlarini tekshirish jarayoni. Bunda foydalanuvchiga kommunikatsiya tizimida ba’zi ishlarni bajarish uchun muayyan huquqlar beriladi. Avtorizatsiya shaxs harakati doirasini va u foydalanadigan resurslarni belgilaydi.

Administrator- Elektron axborot-ta’lim resurslarini moslashtirish va boshkarish uchun keng xukuklarga ega bulgan

Axborot xavfsizligini ta’minlash – bu foydalanuvchining axborotlarini himoyalashga qo’yilgan me’yor va talablarni bajarishdir.

Axborot xavfsizligi – bu uzatiluvchi, yig’iluvchi va saqlanuvchi axborotning xususiyati (holati) bo’lib, uning tashqi muhit (inson va tabiat)va ichki tahdidlardan himoyalanganlik darajasini xarakterlaydi.

Axborot tizimi — boshqarish jarayonini amalga oshirish uchun xodimlarni turli xil axborotlar bilan ta’minlovchi ob’ekt haqidagi axborotlarni yig’ish, qayta ishlash, uzatish va saqlash bo’yicha ma’lumotlar va kommunikatsiya tizim.

Axborot resurslari—bu tashkilot miqyosida axborotni muhofaza qilish bo’yicha optimal boshqaruv yechimlari qabul qilinadigan axborot.

Axborotni muhofaza qilish vositalari—bu axborotni muhofaza qilish masalalarini hal etish uchun foydalaniluvchi muhandislik-texnik, elektr, elektron, optik va boshqa qurilma vositalar to’plamidir.

Axborotlashtirish — yuridik va jismoniy shaxslarning axborotga bo’lgan ehtiyojlarini qondirish uchun axborot resurslari, axborot texnologiyalari hamda axborot tizimlaridan foydalangan holda sharoit yaratishning tashkiliy ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-texnikaviy jarayoni.

Axborot ta’minoti – tashkilotda aylanib yuruvchi axborotlarni tashkil etish shakli, joylashtirish hajmi (axborotlarni tasniflash va kodlash-tirish, hujjatlarni unifikatsiyalashtirish tizimi, axborot oqimlarining yagona tizimi) bo’yicha loyiha qarorlarining shuningdek, ma’lumotlar bazasi tuzilish uslubining majmuasi.

Brauzer- Internet bilan ishlashni ta’minlaydigan dastur

Vebkamera - kompyuterlararo videotasvirlarni uzatuvchi qurilmadir

Videoilovalar- harakatlanuvchi tasvirlar ishlab chiqish texnologiyasi va namoyishi

Davlat siri- davlat tomonidan muhofaza qilinuvchi, fosh qilinishi davlatning harbiy-iqtisodiy potensialining sifatli holatiga salbiy ta’sir etuvchi e’ki uning mudofaa imkoniyati, davlat xavfsizligi, iqtisodiy va siësiy manfaatlari uchun boshqa og’ir oqibatlarga olib kelishi mumkin bo’lgan ma’lumotlar.

Identifikatsiya - jaraëni foydalanuvchini tizimga tanitish jaraëni bo’lib, unda odatda foydalanuvchi o’z ismidan (login), smart kartalardan va biometrik xususiyatlaridan foydalanish

Ish yuritish – hujjatlashtirishni ta’minlaydigan va rasmiy hujjatlar bilan ishlashni uyushtiradigan faoliyat sohasi.

Gipermatn- assotsiativ boglangan bloklar kurinishida takdim etilgan (boshkamatnli xujjatlarga yul kursatuvchi) matn.

Gipermatnli tizim- elektron xujjatlar kutubxonasi yaratishni ta'minlaydigan vosita

Internet- yagona standart asosida faoliyat kursatuvchi jahon global kompyuter tarmogi

Intranet- internetning kuppina funksional imkoniyatlariga ega bulgan tashkilot yoki ta'lim muassasasining ichki tarmogi

Kalit- Qandaydir axborot foydalanish vakolatini tasdiqlash uchun ishlatiladigan kod

Login – shaxsning, o'zini axborot kommunikatsiya tizimiga tanishtirish jarayonida qo'llaniladigan belgilar ketma-ketligi bo'lib, axborot kommunikatsiya tizimidan foydalanish huquqiga ega bo'lish uchun foydalaniluvchining maxfiy bo'lmagan qayd yozuvi hisoblanadi.

Ma'lumotlar banki- ma'lumotlarni yigish, saklash, izlash va kayta ishlashni ta'minlaydigan axborot, texnik, dasturiy va tashkiliy vositalar

Multimedia- multimedia texnologiyasi yordamida axborot-ta'lim resurslaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiruvchi darslik

Ochiq axborot- barcha manfaatdor shaxslarning foydalanishlari bo'yicha cheklash bo'lmagan axborot

Parol – uning egasi haqiqiyiligini aniqlash jarayonida tekshiruv axboroti sifatida ishlatiladigan belgilar ketma-ketligi. U kompyuter bilan muloqot boshlashdan oldin, unga klaviatura yoki identifikatsiya kartasi yordamida kiritiladigan harfli, raqamli yoki harfli-raqamli kod shaklidagi mahfiy so'zdan iborat.

Provayder- kompyuterlarning tarmokka ulanish va axborot almashishini tashkil kiladigan tashkilot

Ro'yxatdan o'tish – foydalanuvchilarni ro'yxatga olish va ularga dasturlar va ma'lumotlarni ishlatishga huquq berish jarayoni. Ayrim veb-saytlar foydalanuvchilarga qo'shimcha xizmatlarni olish va pullik xizmatlarga obuna bo'lish uchun ro'yxatdan o'tishni, ya'ni o'zi haqida ayrim ma'lumotlarni kiritishni (anketa to'ldirishni) hamda login va parol olishni taklif qiladilar. Foydalanuvchi ro'yxatdan o'tgandan so'ng tizimda unga qayd yozuvi (akkount) yaratiladi va unda foydalanuvchiga tegishli axborotlar saqlanadi.

Sayt- grafika va multimediya elementlari joylashtirilgan gipermediya xujjatlari kurinishidagi mantikan butun axborot

Texnik ta'minot – axborot tizimlari ishi uchun mo'ljallangan texnik vositalar kompleksi, shuningdek, ushbu vositalar va texnologik jaraenlarga tegishli hujjatlar.

Tahdid – bu mavjud bo'lgan zaiflik natijasida bo'lishi mumkin bo'lgan hujum turi bo'lib, ular asosan tizimni kamchiliklarini o'rganish natijasida kelib chiqadi.

Xavfsizlik siyosati–xavfsizlik ob'ektlari va sub'ekt-larining berilgan ko'pligining xavfsizligini ta'minlash protseduralari va mexanizmlarini belgilovchi qoidalar to'plami.

Elektron hujjat - bu har qanday muharrirda yaratilishi va o'qilishi mumkin bo'lgan oddiy doc yoki pdf fayl. Uning maxsus elektron imzo bilan imzolanishi va maxsus tarzda yuborilishi muhim ahamiyatga ega.

Elektron darslik- kompyuter texnologiyalariga asoslangan ukitish metodlaridan foydalanishga

Elektron kutubxona- elektron axborot-ta'lim resurslari majmuasi

Elektron raqamli imzo - elektron matnga ilova qilinadigan kriptografik almashtirishdan iborat bo'lib, shu elektron matn jo'natilgan shaxsga qabul qilingan elektron matnning va matinni raqamli imzolovchining haqiqiy èki nohaqiqiy ekanligini aniqlash imkonini beradi.

Elektron tijorat – bu internet texnologiyalaridan foydalanib pul ishlash jarayoni.

Hujjatlashtirish – ish yuritishning muhim tarkibiy qismi bo'lib, u boshqaruv faoliyatini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan barcha axborotni turli vositalarga qayd etish va rasmiylashtirishning tartibli jarayoni.

Hujjat – aynan o'xshatish (identifikasiyalash) imkonini beradigan belgilar (rekvizitlar) bilan moddiy vositaga qayd etilgan axborot.

Hujjat aylanmasi – tashkilotda hujjatlarni tuzish yoki olish paytidan boshlab to ijro etish yoki jo'natishgacha bo'lgan jarayon.

Hujjatlar oqimi – bu hujjatlarning olingan yoki yaratilgan vaqtdan uning ijrosi oxirgacha yetkazilish, jo'natish yoki yig'majildga yuborilishgacha bo'lgan jarayoni.

VII**ADABIYOTLAR RO‘YXATI****I. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining asarlari**

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari. 4-jild / Sh.M. Mirziyoyev. -T.: “O‘zbekiston”, 2020. – 400 b.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston Strategiyasi. Uchinchi nashri. –T.: “O‘zbekiston”, 2022.-440 bet.

II. Normativ-huquqiy hujjatlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi “O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PQ-4312-son qarori.
2. O‘zbekiston Respublikasining 2019-yil 16-dekabrdaagi “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi O‘RQ-595-son Qonuni.
3. O‘zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentabrdagi “Ta’lim to‘g‘risida”gi O‘RQ -637-sonli Qonuni.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-yanvardagi “O‘zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirish va ommalashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PF-5924-son Farmoni.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 28-apreldaagi “Raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni keng joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4699-sonli Qarori.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi “Raqamli O‘zbekiston - 2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6079-sonli Farmoni.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 30-oktabrdagi “Sog‘lom turmush tarzini keng tatbiq etish va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6099-son Farmoni.
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022-2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-son Farmoni.
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori, 2022-yil 22-avgustdagi “2022-2023-yillarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari sohasini yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to‘g‘risida” PQ-357- sonli Qarori..
10. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 26-may “Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligi hamda uning tizimidagi tashkilotlar faoliyatini samarali tashkil etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-79-son Farmoni.

III. Maxsus adabiyotlar

1. Mamajonov Q.M., Axborot xavfsizligi//Uslubiy qo‘llanma.-F.: Umid Design, 2023.-65b.
2. Pulatov J., Xudoyberdiyev R.F., Sportda axborot-kommunikasiya texnologiyalari//Uslubiy qo‘llanma–T.: Umid Design, 2022.-56b.
3. Tolametov A.A., Jismoniy tarbiya va sportda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari //Darslik. -T.: Umid Design, 2021.-192 b
4. Tolametov A.A., Jismoniy tarbiyada zamonaviy axborot-kommunikasiya texnologiyalaridan foydalanish // O‘quv qo‘llanma. -T.: Umid Design, 2021.-172b.
5. Tolametov A.A., Mamadjanov N., Sport metrologiyasi//O‘quv qo‘llanma.-T.: Umid Design, 2022. – 252 b.
6. Tolametov A.A., Maxarov T.A., Interaktiv topshiriqlar, testlar, krossvordlar yaratishda “Hot Potatoes” dasturidan foydalanish”//Uslubiy qo‘llanma.-T.: Ilmiy texnika axboroti-press, 2019.-55 b.
7. Tolametov A.A., Maxarov T.A., Microsoft Word dasturida ishlash// O‘quv qo‘llanma. –T.: Umid Design, 2022. – 122 b.
8. Tolametov A.A., Microsoft Excel dasturida ishlash//O‘quv qo‘llanma.–T.: Umid Design, 2022. – 160 b.
9. Tolametov A.A., MS Offise PowerPoint 2010 dasturida ishlash//Uslubiy qo‘llanma.-T.: Umid Design, 2021. – 96 b.
10. Tolametov A.A., Nurmuxamedov A.M., Maxarov T.A., Axborot texnologiyalari// O‘quv qo‘llanma.-T.: O‘zDJTI, 2008 -120 b.
11. Tolametov A.A., Sportda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari// O‘quv qo‘llanma.–T.: Zamon Poligraf, 2023. – 244 b.
12. Tolametov A.A., Ta’lim jarayoniga raqamli texnologiyalarni joriy etish// Uslubiy qo‘llanma.–T.: Zamon poligraf, 2023. – 64 b.

Elektron ta’lim resurslari

1. <http://edu.uz>
2. <http://lex.uz>
3. <http://sportedu.uz>
4. <http://uzedu.uz>
5. <http://lib.sportedu.uz>
6. <http://ziyonet.uz>
7. <https://umail.uz>
8. <https://mpe.uz>